

לקוטי תורה • שיר השירים • מאמר 37

ביאור על זה

ביאור זה [המאמר]

לעבודת ה' יש שתי צורות, בדומה לשתי פאותיו של חותם: רצוא — אהבה עולה וכולטת, ושוב — ביטול השוקע פנימה; וכל אחת מהן ממשיכה מלמעלה את היפוכה. אהבה ומצוות עשה מביאות את אור ה' כשהוא מלוכש בכלים, בבחינת תפילין של יד; ביטול ומצוות לא תעשה ממשיכים את אור אין סוף כשהוא בלתי מלוכש, בבחינת תפילין של ראש.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/37

הנקודה

לעבודת ה' יש שתי צורות, בדומה לשתי פאותיו של חותם: רצוא – אהבה עולה וכולטת, ושוב – ביטול השוקע פנימה; וכל אחת מהן ממשיכה מלמעלה את היפוכה. אהבה ומצוות עשה מביאות את אור ה' כשהוא מלוכש בכלים, בבחינת תפילין של יד; ביטול ומצוות לא תעשה ממשיכים את אור אין סוף כשהוא בלתי מלוכש, בבחינת תפילין של ראש.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

בביאור הפסוק "שימני כחותם על לבך, כחותם על זרועך", המאמר פותח בשעווה: חותם בולט מותר רושם שקוע, וחותם שקוע מותר רושם בולט. רצוא, האהבה הלוהטת העולה מלמטה, בולטת כמו חותם בולט, ועל ידה אור ה' יורד כשהוא מלוכש בכלים: החותם השקוע שמלמעלה, הר ההר. שוב, הביטול המוחלט של הישות ויראת הבושת, הוא חותם שקוע מלמטה, ועל ידו מתגלה אור אין סוף כשהוא בלתי מלוכש: החותם הבולט שמלמעלה, כפי שיהיה לעתיד לבוא. מצוות לא תעשה, ששורשן ב"ה ובמדרגות הבלתי מלוכשות של עתיק, חולקות שורש נעלה זה, ואילו מצוות עשה, ששורשן ב"ה, ממשיכות אור לתוך כלים; יציאת מצרים ומאמר חז"ל על ההיריון ממחישים את הכלל. לאחר מכן, הקלף הלבן והאותיות השחורות מבארים את התפילין: רצועות התפילין של ראש השחורות, המשתלשלות מעל הלב, מושרשות בלובן של עתיק, למעלה מן השכל. לבסוף, קריאת שמע, בבחינת אהבה עולה, מקבילה לתפילין של יד, ותפילת שמונה עשרה, בבחינת ביטול, לתפילין של ראש.

מבנה

1	שתי תנועות, שני חותמות	11-2
רצוא ושוב, הריצה והחזרה של החיות, מוצגים כחותם הבולט וכחותם השקוע של עבודת ה'.		
2	התחלפות החותמות	31-4
אהבה עולה ממשיכה אור המלוכש בכלים (הר ההר), ואילו ביטול ומצוות לא תעשה ממשיכים את אור אין סוף הבלתי מלוכש; אותיות שם ה' וברכת האבות ממחישות זאת, ואהבה וצדקה מלמטה מעוררות אהבה ורחמים מלמעלה.		
3	שני סוגי עלייה	11-5
שתי העליות של הארז"ל, יציאת מצרים ומאמר חז"ל על ההיריון מראים ששקיעה מלמטה מביאה לבלטיה מלמעלה; שני החותמות שמלמעלה מושרשים באריך אנפין ובעתיק.		
4	עתיק – גלוי ונסתר	61-7
הספירות התחתונות של עתיק מלוכשות כעת, ואילו הספירות העליונות שלו והפנימיות של יסוד שלו, החותם הבולט, ממתינות לעתיד לבוא; שני החותמות הם שני סוגי התפילין.		
5	קלף ואותיות	81-11
האותיות הן מציאות חדשה; חכמה נובעת מן השערות ומן הגולגולת הלבנה של עתיק; בינה, הספר, כוללת גם לבן וגם שחור, ואילו חכמה הנעלית יותר, הסופר, נמצאת למעלה משניהם; ארבע הפרשיות שבתפילין ממשיכות את ארבעת המוחין.		

רצועות התפילין של ראש הן מדות המושרשות למעלה מן השכל, בלובן של עתיק; הן מקיפות את הלב כחיבוק, והן חייבות להיות שחורות משום ששורשן נעלה כל כך.

7 קריאת שמע ותפילת שמונה עשרה

14

תפילת הישיבה, בבחינת אהבה עולה, מקבילה לתפילין של יד, ותפילת העמידה, בבחינת ביטול, לתפילין של ראש; כך מתיישבת שאלת הרמ"ז על בריאה ואצילות.

מושגים

החותם הבולט (חותם בולט) חותם בולט

חותם שתבניתו בולטת. מלמטה הוא בחינת רצוא, אהבה שעדיין מבטאת את הישות; מלמעלה הוא הגילוי הפתוח והבלתי מלוכש של אור אין סוף.

החותם השקוע (חותם שקוע) חותם שקוע

חותם שתבניתו שקועה. מלמטה הוא בחינת שוב, ביטול; מלמעלה הוא אור המלוכש בכלים ומוסתר בתוכם.

רצוא ושוב רצוא ושוב

"ריצה וחזרה": התפרצות הכיסופים לה', והחזרה בביטול וביראת הכושת.

הר ההר הר ההר

"הר על גבי הר": ההר העליון שנמשך כמענה להר האהבה העולה, המוחין המלוכשים בנצח, הוד ויסוד דאימא.

ביטול היש ביטול היש

הנחת תחושת הקיום כדבר נפרד בצד; השקיעה מלמטה שממשיכה את אור אין סוף שמחוץ להשתלשלות.

עתיק ואריך אנפין עתיק ואריך אנפין

עתיק הוא המדרגה התחתונה של אין סוף, ואריך אנפין הוא שורש כל הנאצל. הספירות התחתונות של עתיק מלוכשות באריך אנפין; הספירות העליונות שלו אינן מלוכשות בו, והן יתגלו לעתיד לבוא.

סופר וספר סופר וספר

הסופר והספר: חכמה הנעלית יותר, הלוכך, עומדת למעלה מספר הבינה, הכולל גם את הקלף הלבן וגם את האותיות השחורות.

רצועות התפילין רצועות

הן עשויות עור כמו הקלף (וכשרות אפילו אם הן עצמן עשויות קלף), ושחורות מבחוץ; הן משתלשלות מעל הלב — מדות המושרשות בלובן של חסד דעתיק ומקיפות את המדות כחיבוק.

קטע 1 • 11-2

שתי תנועות, שני חותמות

1 ביאור על זה¹

ביאור על המאמר הזה.

הכותרת מציינת שזהו ביאור — הסבר המרחיב את המאמר שנדפס מיד לפניו, הפותח בפסוק "שימני כחותם על לבך, כחותם על זרועך" (שיר השירים ח, ו). הביאור מפתח את עניינו של המאמר בשני החותמות — החותם הבולט והחותם השקוע — ומיישם אותם בעבודת ה', במצוות ובתפילין של יד ושל ראש.

2 הנה כתיב והחיות רצוא ושוב² שיש בי מיני עבודה מלמטה למעלה בעבודת האדם בחיי רצוא ובחיי שוב. בחיי רצוא נק' חותם הבולט ובחיי שוב נק' חותם השקוע.

נאמר: "והחיות היו רצות ושבות". כלומר, בעבודת האדם יש שתי דרכים של עבודה מלמטה למעלה: בחינת "רצוא" ובחינת "שוב". בחינת רצוא נקראת חותם בולט, ובחינת שוב נקראת חותם שקוע.

יחזקאל ראה את החיות הקדושות של מרכבת ה' נעות קדימה וחוזרות. אדמו"ר הזקן מפרש זאת כשתי תנועות בעבודת ה' של האדם: רצוא — כמיהה עזה להתעלות מעבר לעצמו, ושוב — חזרה מתוך ביטול. הוא מתאר אותן באמצעות דימוי של חותם: רצוא הוא חותם בולט, ושוב הוא חותם שקוע.

ופיי בחיי רצוא היא אהבה ורשפי אש³ בתשוקה והוא הגתלות האהבה המסותרת ממטה למעלה מישראל לא"ס ב"ה

פירוש של בחינת רצוא הוא אהבה ולהבות אש של כמיהה; זהו גילוייה של האהבה המסותרת, העולה מלמטה למעלה, מישראל אל אין סוף, ברוך הוא.

רצוא היא אהבה הנוצרת כ"להבות אש" — ביטוי משיר השירים ח, ו, הפסוק שהמאמר מפרש. בכל יהודי טמונה אהבה מסותרת לה'; בבחינת רצוא היא מתגלה ככמיהה העולה מלמטה אל אין סוף.

וזהו ענין כאברהם שקראו הר⁴ כמו הר הבולט מן מישור הארץ כמ"כ [כמו כן] התשוקה הנ"ל שרוצה לצאת מנרתקו זהו בחיי בליטה ונקרא חותם הבולט.

זהו פירוש הביטוי "כאברהם שקרא לו הר": כשם שהר מתנשא מעל פני הקרקע השטוחים, כך גם הכמיהה האמורה, המבקשת לצאת מנרתיקה, היא בחינת בליטה, והיא נקראת חותם בולט.

בגמרא נאמר שאברהם קרא למקום המקדש "הר". הר מתנשא מעל פני השטח, וכך גם הכמיהה הזאת, המבקשת לפרוץ מתוך נרתיקה — העצמיות הגופנית הכובלת אותה. לכן היא נקראת בליטה, חותם בולט.

קטע 2 • 31-4

התחלפות החותמות

3 והנה עדי"מ כשמדפיסים בחותם הכולט על השעוה נעשה בהשעוה חותם שוקע. כך על ידי בחי

אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] שבבחי רצוא שהוא בבחי חותם כולט והוא בחי"ש מי שאוהב כו'

והנה, לשם המחשה: כשמטביעים חותם כולט בשעווה, נוצר בשעווה חותם שוקע. כך גם, באמצעות אתערותא דלתתא שבבחינת רצוא, שהיא בבחינת חותם כולט ובבחינת "יש מי שאוהב" וכו',

כשמצמידים חותם כולט לשעווה, הוא מותיר בה שקע: מה שכולט בחותם שוקע בשעווה. כך גם אתערותא דלתתא של רצוא כולטת כמו חותם כולט, משום שהאוהב עדיין מרגיש את עצמו כמי שקיים: "יש מי שאוהב".

עיי"ז נמשך אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] מלמעלה בחי חותם שוקע והיינו שנמשך מה התגלות והמשכת אורות בכלים. וכמו שיתבאר.

על ידי כך נמשכת מלמעלה אתערותא דלעילא, בבחינת חותם שוקע; כלומר, נמשכת התגלות והמשכה של אורות בכלים, כפי שיתבאר.

המענה מלמעלה מקבל צורה הפוכה — חותם שוקע. פירוש הדבר שאור ה' יורד כשהוא מלוכש ומוכל בכלים, והאור נסתר בתוך הכלי שלו; המאמר יפתח עניין זה בהמשך.

וזהו ענין הר ההר הר ע"ג [על גבי] הר^{5,6} (ועיי' בפ' משפטים) (ק"ט ב') ובז"ה [ובוהר הרקיע] שם כי חג"ת [חסד גבורה תפארת] דז"א הם נקרא הרים

וזהו ענין "הר ההר" — הר על גבי הר (ראו פרשת משפטים [בזוהר], קט ע"ב, וזוהר הרקיע שם): חסד, גבורה ותפארת של ז"א נקראים "הרים",

הר ההר הוא ההר שבו מת אהרן, והמדרש מפרש את שמו "הר על גבי הר". בקבלה, חסד, גבורה ותפארת של ז"א, שהן עיקר המדות, נקראות "הרים", כפי שמצוין כאן על פי הזוהר בפרשת משפטים (קט ע"ב) והפירוש זוהר הרקיע שם.

אמנם נה"י [נצח הוד יסוד] דאימא נקרא הרים ע"ג [על גבי] הרים כו' וכ"כ [וכן כתב] בלק"ת [בלקוטי תורה (להאריז"ל)] בישעיה ע"פ כי ההרים ימוש⁷

ואילו נצח, הוד ויסוד של אימא נקראים "הרים על גבי הרים" וכו'. וכך כתוב בלקוטי תורה של האריז"ל על ישעיהו, על הפסוק "כי ההרים ימוש".

נצח, הוד ויסוד של אימא, החלק התחתון של בינה, נכנסים בז"א ונחים על גבי ה"הרים" שלו, ולכן הם נקראים "הרים על גבי הרים". כך כתב האריז"ל בלקוטי תורה שלו על ישעיהו, על הפסוק "כי ההרים ימוש" (ישעיהו נד, י').

ולכן איש [אתי שפיר] שהר ההר נקי חותם שוקע שמלמעלה שנהיי [שנצח הוד יסוד] דאימא הם לבוש וכיסוי להמוחין והם מתלבשים בז"א ועיין בזהר בשלח (ד"נ סע"א [סוף עמוד א])⁸ בענין עד לא אשתקע אורא דכ"א.⁹

לכן מובן היטב שהר ההר נקרא מלמעלה חותם שוקע, שכן נצח, הוד ויסוד של אימא הם לבוש וכיסוי למוחין, והם מתלבשים בז"א. ראו בזהר, בשלח (נ ע"א), בענין "עד לא אשתקע אורא דכ"א" — לפני ששקע האוויר הטהור.

מכאן מובן מדוע הר ההר הוא החותם השקוע שמלמעלה: נצח, הוד ויסוד של אימא משמשים לבוש המכסה את המוחין כשהם נכנסים בז"א, כך שהאור מגיע כשהוא נסתר בתוך כיסוי. בזהר בשלח מדובר על הזמן "עד לא אשתקע אורא דכ"א" — לפני ששקע האוויר הטהור; הביטוי משתמש באותו שורש של "שקוע".

ואפשר שייך ג"כ לבחי' חותם שוקע ועמ"ש עוד בענין הר ההר בד"ה נשא את ראש בני גרשון^{10, 11, 12} משא"כ ע"י העבודה הב' שמלמטה למעלה בחי' שוב

ואפשר שגם זה שייך לבחינת חותם שוקע. ראו עוד מה שנכתב בענין הר ההר במאמר המתחיל "נשא את ראש בני גרשון". לעומת זאת, באמצעות העבודה השנייה, מלמטה למעלה, בבחינת שוב,

אדמו"ר הזקן מציע שגם קטע זה מהזהר עשוי להיות קשור לחותם השקוע, ומפנה למאמרו על מניין בני גרשון להרחבה בענין הר ההר. כעת הוא עובר לתנועה השנייה בעבודת האדם מלמטה.

היינו ביטול הרצון בתכלית ונפשי כעפר¹³ ירא' בושתי זהו בחי' חותם השוקע שמלמטה ועי"ז נמשך אתעדל"ע [אתערותא דלעילא] מלמעלה בחי' חותם בולט

כלומר, ביטול הרצון בתכלית, ו"ונפשי כעפר" — יראת בושתי; זו בחינת החותם השקוע שמלמטה. ועל ידי כך נמשכת מלמעלה אתערותא דלעילא, בבחינת חותם בולט,

שוב הוא ביטול מוחלט של עצמו: הרצון מונח בצד לגמרי, כבתפילה "ונפשי כעפר לכל תהיה", והאדם חש יראת בושתי לנוכח גדולתו של ה'. מכיוון שהוא משפיל את עצמו, הוא בחינת חותם שוקע מלמטה, והמענה מלמעלה מקבל את הצורה ההפוכה — חותם בולט.

דהיינו התגלות אור א"ס שלא בהתלבשות כלל כמו שיהיה לעתיד דכתיב ולא יכנף כו' עין בעין¹⁴ כו' דהיינו, התגלות של אור אין סוף שאינה מלוכשת כלל, כפי שיהיה לעתיד לבוא, ככתוב "ולא יכנף עוד מוריד" וכו', "עין בעין" וכו':

החותם הבולט שמלמעלה הוא אור אין סוף המתגלה כפי שהוא, בלי להתלבש בשום כלי. כך יהיה לעתיד לבוא, כאשר, כדברי ישעיהו, המורה לא יהיה עוד נסתר, והאלקות תיראה "עין בעין".

התגלות אלקות וזהו ג"כ בחי מצות ל"ת [לא תעשה] וכנודע של"ת [שלא תעשה] גדלה מעלתן מבחי עשה¹⁵ כי ל"ת [לא תעשה] הם מבחי י"ה ומי"ע [ומצות עשה] וי"ה.

גילוי אלקות. זו גם בחינת מצוות לא תעשה, וכידוע שמעלתן של מצוות לא תעשה גדולה ממעלת מצוות עשה, שכן מצוות לא תעשה הן מבחינת י"ה, ומצוות עשה מבחינת וי"ה.

הגילוי הגלוי הזה הוא גם מה שמצוות לא תעשה ממשיכות. ידוע שמצוות לא תעשה נעלות ממצוות עשה, משום ששורשן בשתי האותיות הראשונות של שם הוי"ו, י' וה', ואילו מצוות עשה מושרשות בשתי האותיות האחרונות, ו' והי'.

דהנה נודע ד' אותיות הוי"ו יוד בחי חכמה בחי צמצום וביטול כמו נקודה והוא בחי יראה עילאה יראה פנימית יראה כושת.¹⁶

שהרי ידוע שבארבע אותיות הוי"ו, הי' היא בחינת חכמה, בחינת צמצום וביטול, כמו נקודה; והיא בחינת יראה עילאה, יראה פנימית, יראת כושת.

ארבע אותיות שם הוי"ו מקבילות למדרגות שונות. הי', שהיא נקודה בלבד, היא חכמה: צמצום וביטול, תחושה של היות האדם כאין ואפס. במישור הרגשי היא מתבטאת ביראה עילאה, יראה פנימית, יראת כושת.

ה' בינה המשכת אהבה עילאה וזהו דחילו ורחימו וענין וי"ה ו' אהבה זוטא ה' יראה תתאה וזהו רחימו ודחילו¹⁷ נמצא ל"ת [לא תעשה] שהם מבחי י"ה י' ביטול במציאות כו'

הה' היא בינה, המשכת אהבה עילאה, וזהו "דחילו ורחימו". ובענין וי"ה: הוי"ו היא אהבה זוטא, והה' היא יראה תתאה; וזהו "רחימו ודחילו". נמצא שמצוות לא תעשה, שהן מבחינת י"ה, הן מבחינת הי' — ביטול במציאות וכו'.

הה' הראשונה היא בינה, שבה מתפתחת אהבה עילאה, ולכן במדרגה זו יראה קודמת לאהבה ("דחילו ורחימו"). באותיות התחתונות הסדר הפוך: הוי"ו היא אהבה זוטא, והה' האחרונה היא יראה תתאה, ולכן האהבה קודמת ליראה ("רחימו ודחילו"). מצוות לא תעשה שייכות ליי"ה, ובעיקר ליי' — ביטול מוחלט של המציאות העצמית.

(ועוד יובן מענין זה ענין חותם שוקע שמלמטה שממשיך מבחי גבוה יותר שהרי עיי' אהבה זוטא דבחי וי' חג"ת [חסד גבורה תפארת] דאצילות בחי הרים חותם כולט ממשיכים מלמעלה מבחי בינה ה' ראשונה אהבה רבה חותם שוקע

(מענין זה אפשר להבין גם את ענין החותם השקוע שמלמטה, הממשיך מבחינה גבוהה יותר. שהרי באמצעות אהבה זוטא, השייכת למדרגת הוי' — חסד, גבורה ותפארת דאצילות, בחינת "הרים" — שהיא חותם כולט, ממשיכים מלמעלה, מבחינת בינה, הה' הראשונה, אהבה רבה, שהיא חותם שקוע;

במאמר מוסגר מראה אדמו"ר הזקן שהחותם השקוע שמלמטה מגיע למדרגה גבוהה יותר מן החותם הכולט שמלמטה. אהבה זוטא שייכת לו, לחסד, לגבורה ולתפארת דאצילות, המכונים "הרים"; היא חותם כולט, ומה שהיא ממשיכה מבינה, הה' הראשונה — אהבה רבה — מופיע כחותם שקוע.

אבל יראה תתאה חותם שוקע שרשה ביראה עילאה אבא עילאה שנקי חותם בולט לגבי בינה וזהו בחכמה יסד ארץ אבא יסד ברתא¹⁸ וכוונן שמים בתבונה¹⁹ כוי וכמייש לקמן בענין אשה מזרעת תחלה)

אבל יראה תתאה, שהיא חותם שקוע, שורשה ביראה עילאה, אבא עילאה, הנקרא חותם בולט ביחס לבינה. וזהו "בחכמה יסד ארץ" — "אבא יסד ברתא" — "וכונן שמים בתבונה" וכו'. וכפי שיתבאר בהמשך בענין "אשה מזרעת תחלה".

לעומת זאת, יראה תתאה היא חותם שקוע, ושורשה ביראה עילאה של אבא, חכמה, הנחשבת חותם בולט ביחס לבינה. בספר משלי נאמר שהארץ נוסדה בחכמה, והזהר מפרש זאת כ"אבא יסד ברתא" — ההי' האחרונה, שהיא יראה תתאה; והשמים כוננו בבינה. הנקודה חזרת בהמשך, בענין דברי חז"ל על מי מבני הזוג "מזרע תחילה".

והנה להמשיך מבחיי איס שלמעלה מע"ס [מעשר ספירות] אי אפשר רק עיי ביטול היש שהוא בחיי שקיעה מלמטה שעייז נעשה התגלות ובליטה מ למעלה עין בעין כוי

והנה, אי אפשר להמשיך מבחינת אין סוף שלמעלה מעשר הספירות אלא באמצעות ביטול היש, שהיא בחינת שקיעה מלמטה. על ידי כך נעשים מלמעלה גילוי ובליטה, "עין בעין" וכו'.

את אין סוף כפי שהוא למעלה מעשר הספירות אפשר להמשיך רק באמצעות ביטול היש — ביטול תחושת האדם שהוא מציאות נפרדת. השקיעה הפנימית שמלמטה מביאה לידי בליטה מלמעלה, כלומר גילוי גלוי "עין בעין".

וזהו ענין הלי"ת [הלא תעשה] כי זהו הכלל דסט"א [דסטרא אחרא] הכל בחיי יש ודבר ולכן עיי מצות ל"ת [לא תעשה] לא תלבש שעטנז²⁰ מבטל היש וכו' אתכפיא סט"א [סטרא אחרא]

וזהו ענין מצוות לא תעשה. הכלל הוא שהסטרא אחרא כולה בבחינת יש וידבר". לכן, באמצעות מצוות לא תעשה, כגון "לא תלבש שעטנז", מבטלים את היש וכו', והסטרא אחרא נכפית.

זהו ענין של מצוות לא תעשה. הסטרא אחרא, הצד המתנגד לקדושה, מורכבת כולה מיש ומתחושת ישות עצמית. כאשר אדם נמנע לשם ה' מללבוש שעטנז, כלומר צמר ופשתן יחד, הוא מבטל את היש ומכניע את הסטרא אחרא.

וכן באדם ביטול עצמותו הן ולאן שוין בחיי שקיעה ממילא נעשה מלמעלה בחיי בליטה התגלות אור איס ולא יכנף²¹ עוד כוי.

וכן באדם: ביטול עצמותו, כאשר הן ה"כף" והן ה"לא" שווים בעיניו, הוא בחינת שקיעה; וממילא נעשית מלמעלה בחינת בליטה — גילוי אור אין סוף, "ולא יכנף עוד" וכו'.

כך גם בתוך האדם. כשהוא מבטל את עצמותו, עד שה"כף" וה"לא" שווים בעיניו ואין לו רצון משלו, השקיעה שמלמטה מביאה ממילא לידי בליטה מלמעלה: גילוי אור אין סוף שלעתיד לבוא.

אכן ע"י בחי' אהבה וקיום מ"ע [מצות עשה] לא יוכלו להמשיך מלמעלה מהשתלשלות כי אהבה הוא ג"כ בבחי' יש וכלי

אולם באמצעות בחינת האהבה וקיום מצוות עשה אי אפשר להמשיך ממה שלמעלה מהשתלשלות, שכן גם האהבה היא בבחינת יש וכלי.

האהבה ומצוות העשה אינן יכולות להגיע עד שם. האהבה, נעלה ככל שתהיה, עדיין כרוכה בכך שמיישהו חש דבר-מה; לכן היא בבחינת יש וכלי, ואינה יכולה להמשיך את מה שלמעלה מהשתלשלות.

לכן ממשיכים מלמעלה ג"כ התגלות אורות בכלים אשר הכלים מלבישים להאורות וזהו בחי' חותם שוקע שמלמעלה כנ"ל.

לכן ממשיכים מלמעלה גם גילוי של אורות בתוך כלים, כשהכלים מלבישים את האורות; וזהו בחינת חותם שוקע מלמעלה, כפי שהוזכר לעיל.

לכן מה שהאהבה ומצוות העשה ממשיכות הוא אור המלוכש בכלים, המתגלה רק במידה שהכלים מאפשרים. זהו חותם שוקע מלמעלה.

וזהו זוכר חסדי אבות אבות היינו או"א [אבא ואימא] ומביא גואל לבני בניהם היינו נה"י [נצח הוד יסוד] כי בניהם היינו חג"ת [חסד גבורה תפארת] ובני בניהם היינו נה"י [נצח הוד יסוד] (ע"י בזהר ר"פ שמיני דל"ו סע"א [סוף עמוד א] ובמק"מ [ובמקדש מלך] שם)

זהו פירוש "זוכר חסדי אבות": "אבות" הם אבא ואמא; "ומביא גואל לבני בניהם" — אלה נצח, הוד ויסוד. שכן "בניהם" הם חסד, גבורה ותפארת, ו"בני בניהם" הם נצח, הוד ויסוד (ראו בזהר בתחילת פרשת שמיני, דף ל"ו ע"א, ובמקדש מלך שם);

הברכה הראשונה בתפילת העמידה, "זוכר חסדי אבות ומביא גואל לבני בניהם", נקראת כמפה של הספירות: "אבות" הם אבא ואמא, "בניהם" הם חסד, גבורה ותפארת, ו"בני בניהם" הם נצח, הוד ויסוד. כאן מפנים את הקורא לזהר בתחילת פרשת שמיני (36a) ולפירוש מקדש מלך שם.

למען שמו היינו מלי' נמצא זהו ענין התלבשות אור א"ס בע"ס [בעשר ספירות] דאצי' מאו"א [מאבא ואימא] עד מלכות.

"למען שמו" — זוהי מלכות. נמצא שזהו ענין התלבשות אור אין סוף בעשר הספירות של אצילות, מאבא ואמא ועד מלכות.

"למען שמו" היא מלכות, הספירה האחרונה. לכן הברכה מתארת את אור אין סוף כשהוא מלוכש בכל עשר הספירות של אצילות, מאבא ואמא ועד מלכות: אור בתוך כלים, בחינת חותם שוקע מלמעלה.

וזהו באהבה ב' אהבה דהיינו שע"י האהבה מלמטה למעלה נמשך מלמעלה ג"כ אהבה להיות האהבה דוחקת שיומשך אור א"ס להתלבש בע"ס [בעשר ספירות].²²

וזהו "באהבה": ב"ת אהבה — שתי אהבות. כלומר, באמצעות האהבה מלמטה למעלה נמשכת גם מלמעלה אהבה, כך שהאהבה דוחקת שאור אין סוף יימשך ויתלבש בעשר הספירות.

הברכה מסתיימת במילים "באהבה", והאות הראשונה שלה, ב"ת (שתיים), רומזת לשתי אהבות: האהבה העולה מלמטה מושכת כנגדה אהבה מלמעלה. אותה אהבה שלמעלה "דוחקת" באור אין סוף לרדת ולהתלבש בעשר הספירות.

4 וזהו כמים הפנים²³ כ"ו וזהו ואהבת ב"פ [ב' פעמים] אור^{24, 25} שע"י גילוי אור האהבה המסותרת מלמטה למעלה נמשך מלמעלה אור אהבה עליונה וכן ע"י קיום מ"ע [מצות עשה]

זהו [פירוש] "כמו המים, הפנים..." וכו'. וזהו [הטעם לכך] ש"ואהבת" היא [בגימטריה] פעמיים אור: על ידי גילוי אור האהבה המסותרת מלמטה למעלה, נמשך מלמעלה אור של אהבה עליונה. כך גם על ידי קיום מצוות עשה,

"כמו המים, הפנים משיבים פנים" (משלי כז, יט): הפנים שאדם מראה משתקפים אליו בחזרה. כך אהבה מלמטה מעוררת אהבה מלמעלה, והמילה "ואהבת" עולה בגימטריה 414 — פעמיים "אור" (207): אור אחד מלמטה ואור אחד מלמעלה.

כמו שע"י צדקה מעורר מלמעלה ג"כ רחמנות וצדקה כל המרחם על הבריות²⁶ מרחמין עליו מן השמים שמצד עצמות המאציל אין שייך שום מדה

כשם שעל ידי צדקה מעוררים מלמעלה גם רחמנות וצדקה: "כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים". שהרי מצד עצמות המאציל לא שייכת שום מידה כלל,

כך גם במצוות עשה: נתינת צדקה מעוררת מלמעלה רחמנות וצדקה, כפי שאומרת הגמרא: "כל המרחם על הבריות מרחמים עליו מן השמים". אך בעצמותו של ה' לא שייכת כלל שום מידה, כגון חסד או רחמים.

כי לאו דאית לך צדק ידיעא²⁷ כ"ו רק ע"י אתעדל"ת [אתערותא דלתתא] נמשך מלמעלה מדות הנ"ל אורות בכלים:

שהרי "לאו דאית לך צדק ידיעא" וכו'. רק על ידי אתערותא דלתתא נמשכות מלמעלה המידות האמורות, כאורות בכלים.

ב"פתח אליהו" שב"תיקוני זוהר" נאמר על ה': "לא שיש לך צדק ידוע". המידות באות לידי ביטוי רק כמענה לאתערותא דלתתא, ואז הן מופיעות כאורות בכלים — כמו חותם שקוע מלמעלה.

קטע 3 • 51

שני סוגי עלייה

5 ב אמנם ע"י קיום מצות ל"ת [לא תעשה] ובטול היש בחי' שקיעה שמלשמה נמשך מזה מלמעלה ג"כ

שלא בדרך השתלשלות בבחי' גילוי וכליטה

2. אולם, באמצעות קיום מצוות לא־תעשה וביטול היש — בחינת השקיעה שמלמטה — נמשך מכך מלמעלה גם גילוי שאינו בדרך השתלשלות, באופן של גילוי וכליטה.

סעיף ב' מפתח את הצד השני של המהלך. קיום האיסורים וביטול היש, השקיעה שמלמטה, ממשיכים מלמעלה דבר שלמעלה מהשתלשלות, בגלוי ובכליטה: החותם הכולט.

וכמו שמבואר בע"ח [בעץ חיים] שיש ב' בחי' העלאות²⁸ היינו עליית העולמות בשבת הוא שפנימית עולם התחתון עולה ומלביש עולם העליון²⁹ וחיצוניות עולם העליון נמשך לפנימי [לפנימיות / לפנימית] עולם התחתון

כפי שמבואר בעץ חיים, יש שתי בחינות של העלאה. [הראשונה היא] עליית העולמות בשבת: פנימיות העולם התחתון עולה ומלבישה את העולם העליון, וחיצוניות העולם העליון נמשכת אל פנימיות העולם התחתון.

עץ חיים מתאר שתי בחינות של העלאה. בראשונה, עליית העולמות בשבת, פנימיות העולם התחתון עולה ומתעטפת בעולם העליון, ואילו העולם העליון ממשיך אל העולם התחתון רק את חיצוניותו, אל פנימיותו.

והיינו מחמת כי ההעלאה מעולם התחתון הוא ע"י אהבה בחי' בליטה ולא בבחי' ביטול ממש לכן נמשך מלמעלה בחי' שקיעה להתלבש בתוך פנימית עולם התחתון בבחי' צמצום.

הסיבה לכך היא שההעלאה מעולם התחתון נעשית באמצעות אהבה, בחינת בליטה, ולא בביטול ממש. לכן נמשכת מלמעלה בחינת השקיעה, להתלבש בתוך פנימיות העולם התחתון בצמצום.

העלאה זו נעשית באמצעות אהבה, שיש בה עדיין בליטה: העולם התחתון עולה בלי להתבטל באמת. לכן מה שנמשך מלמעלה שוקע לתוכו, ומתלבש בו בצמצום, כחותם שוקע.

אבל יש עוד³⁰ העלאה בחי' מ"ן [מ"ן נוקבין] בבחי' עיבור בבטן אימא³¹ תלת כלילן גו תלת³² היינו שנתבטל ממהותו לגמרי בחי' שקיעה ונכלל בעליון ממש ונמשך מזה מ"ד [מ"ן דוכריין] המשכת מוחין חדשים³³

אבל יש עוד העלאה: העלאה מ"ן בבחינת עיבור בבטן אימא, "תלת כלילן גו תלת"; כלומר, הוא מתבטל ממהותו לגמרי, בבחינת שקיעה, ונכלל ממש בעליון. מכך נמשכים מ"ד — המשכת מוחין חדשים.

ההעלאה השנייה היא העלאה מ"ן, "מ"ן נוקבין" — המים הנקביים, כמיהה שעולה מלמטה — בבחינת עיבור: המדרגה התחתונה נתונה בתוך אימא כעובר, ומקופלת "תלת כלילן גו תלת". כאן היא מוותרת לגמרי על מהותה ונבלעת במדרגה העליונה; בתגובה נמשכים מ"ד, "מ"ן דוכריין" — המים הזכריים, בחינת נתינה — וממשיכים מוחין חדשים, שכל חדש.

וזהו ענין יצי"מ [יציאת מצרים] כי גלות מצרים היה בבחי' עיבור ונעשה הגאולה ויצי"מ [יציאת מצרים] מוחין חדשים (ועי' בפע"ח [בפרי עץ חיים]) (שער כ"א פ"א) שהם מוחין עליונים מאד מאד³⁴ כו'

וזהו ענין יציאת מצרים: גלות מצרים הייתה בבחינת עיבור, והגאולה ויציאת מצרים הביאו להמשכת מוחין חדשים (ועיין בפרי עץ חיים, שער כ"א, פרק א'), שהם מוחין נעלים מאוד מאוד וכו'.

יציאת מצרים התרחשה לפי דפוס זה. במצרים היו ישראל כעובר ברחם, והגאולה הביאה מוחין חדשים ונעלים במיוחד, כפי שמבואר בפרי עץ חיים, בשער העוסק בפסח.

וגם באו שלא בהדרגה משא"כ בשום פעם אחרת רק במדרגה כו' ע"ש ועמ"ש לעיל בד"ה קול דודי³⁵ כפי שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה

הם גם באו שלא בהדרגה, שלא כמו בכל פעם אחרת, שבה הם באים רק שלב אחר שלב וכו'. עיין שם. ועיין במה שכתוב לעיל בדרוש המתחיל "קול דודי", בביאור "שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה".

מוחין אלה באו גם בבת אחת, ולא שלב אחר שלב, כפי שקורה בכל פעם אחרת. אדמו"ר הזקן מפנה בחזרה לדרוש "קול דודי", שבו מוסברת יציאת מצרים כגילוי של מלך מלכי המלכים לישראל.

ועוד שיצי"מ [יציאת מצרים] וק"י [וקריעת ים סוף] גילוי הנסים כשינוי הטבע לגמרי בשמים ובארץ בחי' חותם בולט שהוא ההפך מבחי' אותותינו לא ראינו כו'

ועוד: יציאת מצרים וקריעת ים סוף היו גילוי של נסים ששינו לחלוטין את הטבע בשמים ובארץ — בחינת חותם בולט, שהיא ההפך מבחינת "אותותינו לא ראינו" וכו'.

ניסי יציאת מצרים וקריעת ים סוף הפכו את הטבע בשמים ובארץ; זהו גילוי בולט, בחינת חותם בולט. הוא ההפך מן הגלות, שעליה מקונן בעל המזמור: "אותותינו לא ראינו".

וזהו אשה מזרעת תחלה יולדת זכר³⁶ היינו כשהעלאה ממטה למעלי [למעלה / למעלה] הוא בבחי' שקיעה כנודע יסוד דנוק' [דנוקבא] שוקע

וזהו "אשה מזרעת תחילה יולדת זכר": כאשר ההעלאה מלמטה למעלה היא בבחינת שקיעה, כידוע שיסוד דנוקבא שוקע,

הגמרא מלמדת שכאשר האישה מזריעה תחילה, היא יולדת זכר. אדמו"ר הזקן מפרש שהאישה מייצגת את המדרגה התחתונה, שהעלאה נעשית בדרך של שקיעה, שכן בקבלה מתואר יסוד דנוקבא, המבנה הנקבי, כשקוע.

אזי יולדת זכר שנמשך מלמעלי [מלמעלה] בחיי בליטה ולהיפך איש מזריע תחלה ממטה למעלה בחיי בליטה ע"י אהבה יולדת נקבה מלמעלה בחיי שקיעה המשכת אורות בכלים

אז "היא יולדת זכר": בחינת הבליטה נמשכת מלמעלה. ולעומת זאת, [אם] "האיש מזריע תחילה", מלמטה למעלה, בחינת הבליטה באמצעות אהבה — "היא יולדת נקבה": מלמעלה, בחינת שקיעה, המשכת אורות בכלים.

כאשר העלייה היא באמצעות שקיעה, מה ש"נולד" מלמעלה הוא "זכר" — גילוי בולט. כאשר העלייה היא באמצעות בליטה, דרך אהבה, כמו במצב שבו "האיש מזריע תחילה", התוצאה למעלה היא "נקבה" — שקיעה, אור הנמשך לתוך כלים.

(בענין חותם שוקע וחותם בולט שמלמעלה י"ל [יש לומר] כי הנה ע"י תרי"ג מצות דאורייתא וז' מצות דרבנן ממשיכים מבחי כתר אך מ"ע [מצות עשה] שהן מבחי ו"ה היינו ז"ת [ז' תחתונות] דא"א ולפי שהן מתלבשים באצ"י כי א"א [אבא ואימא] מלבישים חו"ג [חסד וגבורה] דא"א כו'. ולכן נקרא חותם שוקע.

(בענין חותם שוקע וחותם בולט שמלמעלה, אפשר לומר כך: באמצעות תרי"ג מצוות התורה ושבע מצוות דרבנן ממשיכים מבחינת כתר. אך מצוות עשה, שהן מבחינת ו"ה, הן שבע הספירות התחתונות של אריך אנפין. מכיון שהן מתלבשות באצילות, שהרי אבא ואמא מלבישים את חסד וגבורה של אריך אנפין וכו', הן נקראות חותם שוקע.

הסוגריים מסבירים את שני החותמות שמלמעלה במונחים של כתר. כל המצוות — תרי"ג מצוות התורה ושבע המצוות מדרבנן — ממשיכות מכתר; אך מצוות עשה באות מבחינת ו"ה, שבע הספירות התחתונות של אריך אנפין, שמתלבשות בתוך אצילות, שכן אבא ואמא מלבישים את חסד וגבורה של אריך אנפין. אור שנמשך כשהוא מלוכש הוא חותם שוקע.

אמנם ה"ל"ת [הלא תעשה] שהן מבחי ו"ה היינו ג"ר [ג' ראשונות] דא"א שאינם מתלבשים כלל לכן נקרא חותם בולט כו' ולפמשנ"ת [ולפי מה שנתבאר] בביאור ע"פ שחורה אני³⁷ ונאווה³⁸ בענין מצות ל"ת [לא תעשה] ומ"ע [ומצות עשה] שהמ"ע [שהמצות עשה] ממשיכין האור מז"ת [מז' תחתונות] דע"י [דעתיק יומין] והל"ת [והלא תעשה] ממשיכין מג"ר [מג' ראשונות] דע"י [דעתיק יומין].

אולם מצוות לא תעשה, שהן מבחינת ו"ה, הן שלוש הספירות הראשונות של אריך אנפין, שאינן מתלבשות כלל; לכן הן נקראות חותם בולט וכו'. וזה בהתאם למה שהתבאר בביאור על "שחורה אני ונאווה" בענין מצוות לא תעשה ומצוות עשה: מצוות עשה ממשיכות את האור משבע הספירות התחתונות של עתיק יומין, ומצוות לא תעשה ממשיכות משלוש הספירות הראשונות של עתיק יומין.

מצוות לא תעשה באות מבחינת ו"ה — שלוש הספירות הראשונות של אריך אנפין, שאינן מתלבשות בדבר — ולכן הן חותם בולט. הביאור על "שחורה אני ונאווה" מציב זאת בדרגה אחת גבוהה יותר: מצוות עשה ממשיכות משבע הספירות התחתונות של עתיק יומין, ומצוות לא תעשה משלוש הספירות הראשונות שלו.

והנה איתא בע"ח [בעץ חיים] שער א"א (פרק 39 א' ב') שז"ת [שז' תחתונות] דעתיק מתלבשין תוך א"א⁴⁰ והוא מושג ונודע אצלנו ע"ח [עץ חיים] וא"א

והנה נאמר בעץ חיים, שער אריך אנפין (פרקים א' ו'), ששבע הספירות התחתונות של עתיק מתלבשות בתוך אריך אנפין, והן נתפסות ונודעות לנו באמצעות אריך אנפין;

עץ חיים מלמד ששבע הספירות התחתונות של עתיק מתלבשות בתוך אריך אנפין. לכן אפשר לתפוס אותן ולהכיר אותן באמצעות אריך אנפין.

אך ג"ר [ג' ראשונות] דעתיק א"א שיתלבשו תוך א"א. וזהו ענין רישא דלא אתיידע כי אפילו א"א עצמו לא ידע ליה יעו"ש [יעוין שם].⁴¹

אך שלוש הספירות הראשונות של עתיק אינן יכולות להתלבש בתוך אריך אנפין. וזהו ענין "רישא דלא אתיידע" — הראש שאינו נודע, שכן אפילו אריך אנפין עצמו אינו יודע אותו. עיינו שם.

שלוש הספירות הראשונות של עתיק אינן יכולות להתלבש באריך אנפין. זהו פירוש הביטוי "רישא דלא אתיידע" — הראש שאינו נודע: אפילו אריך אנפין אינו יודע אותו.

קטע 4 • ו' 6-7

עתיק — גלוי ונסתר

6 ונודע דבחי עתיק הוא מבחי מל' דא"ס ובחי א"א הוא שרש הנאצלים וא"כ ז"ת [ז' תחתונות] דעתיק זהו ההארה מא"ס הנמשך ומתלבש עכשיו בשרש הנאצלים.

כידוע, בחינת עתיק היא מבחינת מלכות דאין סוף, ואילו בחינת אריך אנפין היא שורש הנאצלים. אם כן, שבע הספירות התחתונות דעתיק הן ההארה מאין סוף, שנמשכת ומתלבשת כעת בשורש הנאצלים.

עתיק הוא הדרגה הנמוכה ביותר של אין סוף עצמו — המלכות שלו, ואילו אריך אנפין הוא השורש של כל הנאצלים. לכן שבע הספירות התחתונות דעתיק, המלוכשות באריך אנפין, הן ההארה מאין סוף שכבר נכנסת כעת לשורש הבריאה.

אכן ג"ר [ג' ראשונות] דעתיק שאי אפשר שיתלבשו תוך א"א היינו האור מא"ס מה שאינו נמשך ומתלבש עכשיו כלל אפילו בשרש האצילות.

אבל שלוש הספירות הראשונות דעתיק, שאינן יכולות להתלבש בתוך אריך אנפין, הן האור מאין סוף שאינו נמשך ומתלבש כלל כעת, אפילו לא בשורש האצילות.

שלוש הספירות הראשונות דעתיק הן אור מאין סוף, שכעת אינו נכנס ואינו מתלבש בשום דבר, אפילו לא בשורש האצילות. זהו האור השמור להתגלות בעתיד.

7 ולעתיד יהיה גילוי בחינה זו זהו הנקי חותם בולט. ועוי"ל [ועוד יש לומר] ועיקר ר עפמ"ש [על פי מה שכתוב] בפע"ח [בפרי עץ חיים] בכוונת ק"ש [קריאת שמע] שהמדרגה היותר עצומה שאפשר להמשיך מוחין עכשיו הוא מחיצוניות עתיק כו'.

לעתיד לבוא תתגלה בחינה זו, והיא הנקראת חותם בולט. אפשר לומר עוד, וזו עיקר [ההסבר], על פי מה שכתוב בפרי עץ חיים בכוונת קריאת שמע: המדרגה העצומה ביותר שאפשר להמשיך ממנה מוחין בזמן הזה היא מחיצוניות עתיק וכו',

האור שאינו מלובש, שלוש הספירות הראשונות של עתיק, הוא שיתגלה לעתיד לבוא, והוא החותם הבולט. הסבר שני, שאותו מכנה אדמו"ר הזקן העיקרי, מבוסס על פרי עץ חיים וכוונות קריאת שמע: המקור העליון ביותר שממנו אפשר להמשיך מוחין בזמן הזה הוא רק חיצוניות עתיק.

משא"כ פנימית עתיק הוא סתום וגנוז ולכן פנימית יסוד עתיק זהו בחי' חותם בולט וזהו שיתגלה רק לעתיד וע"ז נאמר וברית שלומי לא תמוט⁴² כו'

ואילו פנימיות עתיק סתומה ונעלמת. לכן פנימיות יסוד עתיק היא בחינת החותם הבולט, והיא תתגלה רק לעתיד לבוא; ועל כך נאמר: "וברית שלומי לא תמוט" וכו'.

פנימיות עתיק נשארת סתומה ונעלמת, ולכן פנימיות יסוד עתיק היא החותם הבולט, שיתגלה רק לעתיד לבוא. הבטחת ישעיהו "וברית שלומי לא תמוט" מתייחסת אליה, שכן בקבלה הברית קשורה ליסוד.

ועיין בהרמ"ז [בהרב משה זכות] בזהר ח"א [חלק א'] [בד' ד' סע"ב [סוף עמוד ב]] בד"ה ועלאת בחי' עלמין⁴³ כו'⁴⁴ ובפ' בא [בדף מ' ע"ב].

עיינו בהרמ"ז על הזוהר, חלק א' (דף ד', סוף ע"ב), על הקטע המתחיל "ועלאת בחי' עלמין" וכו', וכן בפרשת בא (דף מ' ע"ב).

הרמ"ז, רבי משה זכות, מפרש את דברי הזוהר על חידוש תורה העולה ונכנס "בחי' עלמין"; כפי שמציינת הערת קה"ת בשם אור התורה, הכוונה לפנימיות יסוד עתיק. הוא מפרש גם קטע בזוהר על פרשת בא.

עוי"ל [עוד יש לומר] בזה עפמ"ש [על פי מה שכתוב] במ"א בענין וקבל היהודים⁴⁵ כו' מה ראו כו' שם נזכר ג"כ מענין אשה מזרעת תחלה והוא בד"ה חיי אינש.

אפשר להסביר זאת עוד על פי מה שכתוב במקום אחר בענין "וקבל היהודים" וכו', [ו] "מה ראו" וכו'; גם ענין "אשה מזרעת תחלה" נזכר שם. הדברים מופיעים במאמר המתחיל "חיי אינש".

הסבר נוסף מופיע במאמר לפורים, העוסק בפסוקים "וקבל היהודים" ו"מה ראו", ושדן גם בענין "אשה מזרעת תחלה". הערת קה"ת מזהה אותו כמאמר "חייב אינש" בתורה אור, צט, ג; כאן נדפסות מילות הפתיחה שלו כ"חיי אינש".

ועיין מ"ש הרח"ו [הרבי חיים ויטאל] בספר מבוא שערים שער שלישי ח"ב [חלק ב'] פ"ב [פרק ב'] וזהו ענין השני חותמות על זרועך⁴⁶ כחותם על לבך תפילין של יד ותפילין של ראש:⁴⁷

עיינו גם במה שכתב רבי חיים ויטאל בספר מבוא שערים, שער שלישי, חלק ב', פרק ב'. זהו עניינם של שני החותמות: "כחותם על זרועך" [ו] "כחותם על לבך" — תפילין של יד ותפילין של ראש.

הטקסט מפנה גם לספר מבוא שערים של רבי חיים ויטאל. לאחר מכן הוא מציג את הנושא של המשך המאמר: שני החותמות שבפסוק, "על זרועך" ו"על לבך", הם תפילין של יד ותפילין של ראש.

קטע 5 • 81-11

קלף ואותיות

8 ג ויובן בהקדים מארז"ל [מאמר רבותינו זכרונם לברכה] כל אות שאין גויל מוקף⁴⁸ לה מארבע רוחותיה פסולה כי ענין האותיות הוא⁴⁹ לשון אתא שבא דבר חדש והתהוות חדשה

3. הדברים יובנו לאחר שנקדים את מאמר חז"ל: "כל אות שאין גויל מוקף לה מארבע רוחותיה פסולה". ענין האותיות הוא מלשון "אתא" — בא; כלומר, דבר חדש בא לידי מציאות, התהוות חדשה;

סעיף ג פותח בהלכה הנוגעת לספר תורה ולתפילין: כל אות צריכה להיות מוקפת בקלף ריק מכל צדדיה. המילה "אותיות" קשורה ל"אתא", "בא", משום שאות היא דבר חדש שבא לידי מציאות.

דהיינו שיתהווה מבחי' חסד דאצילות יהי רקיע⁵⁰ או שיתהווה מחכמה מדות נק' אותיות כמ"כ [כמו כן] שיתהווה מלמעלה מן הדעת בחי' חכמה נק' ג"כ אותיות

כלומר, כשהדבר מתהווה מבחינת חסד דאצילות — "יהי רקיע", או כשהמדות מתהוות מחכמה, הדבר נקרא אותיות. כך גם כשהחכמה מתהווה ממה שלמעלה מדעת, הדבר נקרא אותיות.

לכן כל פעולה של הבאה לידי מציאות יכולה להיקרא "אותיות": התהוות הרקיע מחסד דאצילות, התהוות המדות מחכמה, ואפילו התהוות החכמה עצמה ממה שלמעלה מדעת, התחום שמעל השכל.

אך שם הוא רק בבחי' שערות שאין ערוך לעצמותו כלל כמו שאם חותך השער אין נוגע למהותו כלל ולא איכפת ליה כלל רק אעפ"כ [אף על פי כן] השערות הוא המשכה כל שהוא ממהותו.

אבל שם הדבר הוא רק בבחינת שערות, שאין להן שום ערך ביחס לעצמותו. כשם שגזירת השערה אינה נוגעת כלל לעצמותו של האדם, ולא אכפת לו ממנה כלל, ואף על פי כן השערות הן המשכה מסוימת מעצמותו.

בשלב העליון ביותר, ה"אותיות" הן כמו שערות. לשערה אין שום ערך ביחס לעצמות האדם, וגזירתה אינה משפיעה עליו כלל; ובכל זאת היא המשכה מועטה מעצמותו. כך החכמה נמשכת ממה שלמעלה ממנה רק כהמשכה דקה.

9 וזהו אבא יונק ממזל חי⁵¹ בחי שערות כו'. ומקור שרשן הוא בחי גלגלתא לבנונית חסד דעתיק ומשם נמשך הארת שערות שיתהווה מזה בחי חכמה דאצילות ראשית ומקור השתלשלות

זהו [הטעם] שאבא יונק מהמזל השמיני, בחינת השערות וכו'. מקור שורשן הוא בחינת הגולגולת הלבנה, החסד דעתיק; ומשם נמשכת הארה של השערות, שממנה מתהווה בחינת חכמה דאצילות, ראשית ומקור ההשתלשלות.

על פי הקבלה, אבא (חכמה) יונק מהמזל השמיני מבין שלושה עשר המזלות, קווצות היזקני של אריך אנפין, שהן מעין שערות. שורשן העליון הוא לובן הגולגולת, החסד דעתיק; ומשם מאירה הארה של השערות ומתהווה חכמה דאצילות, תחילתה של כל השתלשלות.

כמו כן באדם הגלגלת בעצם היא לבנה ומקפת על המוחין ומשם צומח שערות (ועיין מזה בע"ח [בעץ חיים] שער א"א פ"ה ויש בחי שערות מעולין כו' ויש בחינה אחרת⁵² כו'⁵³ וזה נתבאר במבוא שערין ש"ג ח"ב [חלק ב'] ספ"ט)⁵⁴

כך גם אצל האדם: הגולגולת עצמה לבנה, היא מקיפה את המוח, וממנה צומחות השערות. (עיינו בעניין זה בעץ חיים, שער אריך אנפין, פרק ה: "ויש בחינת שערות מעולין" וכו', "ויש בחינה אחרת" וכו'; והדבר מבואר במבוא שערין, שער ג, חלק ב, סוף פרק ט.)

גם גולגולת האדם היא עצם לבנה המקיפה את המוח, והשערות צומחות ממנה. בעץ חיים מצוין שמבחינה אחת השערות נעלות מן הלובן, ומבחינה אחרת הלובן נעלה מן השערות; לעניין ההבדל מפנה הטקסט למבוא שערין.

וזהו ענין סופר וספר^{55, 56} פי סופר היא חכמי [חכמה] ראשי [ראשית] ומקור ההשתלשלות שמאתו בא האותיות והתהוות חדשות בספר שהוא בינה ונקרא פתוחי חותם כשנבקע יסוד אימא נפתח ונתגלה בחי אותיות המדות

וזהו ענינם של סופר וספר. כלומר, סופר הוא חכמה, ראשית ומקור ההשתלשלות, שממנה באות האותיות והתהוות חדשות אל הספר, שהוא בינה. היא נקראת "פתוחי חותם": כשיסוד אימא נבקע, נפתחת ומתגלה בחינת אותיות המדות.

ספר יצירה מונה את האמצעים לכריאה, והחסידות מפרשת אותם כסופר וספר. הסופר הוא חכמה, המקור שממנו באות האותיות — התהוות חדשות — אל הספר, בינה. בינה נקראת "פתוחי חותם", משום שכאשר יסוד אימא נפתח, נפתחות ומתגלה אותיות המדות.

(כאן מדובר בעניין ההמשכה⁵⁷ מחוייב [מחכמה ובינה] לז"א ע"י אותיות שלכן הלבנונית הסובל האותיות זהו בחי' חכמה כו' ולעיל דיבר בהמשכה מכתר לחוייב [לחכמה ובינה] ע"י אותיות שהלבנונית הוא גלגלתא דא"א כו' ועיין ברע"מ [ברעיא מהימנא] פ' שופטים)

(כאן מדובר בהמשכה מחכמה ובינה לז"א באמצעות אותיות, ולכן הלובן הנושא את האותיות הוא בחינת חכמה וכו'; ואילו לעיל דובר בהמשכה מכתר לחכמה ובינה באמצעות אותיות, ושם הלובן הוא הגולגולת של אריך אנפין וכו'. ועיינו ברעיא מהימנא, פרשת שופטים)

הערה שבסוגריים מבחינה בין שני הקשרים שבהם מופיע הדימוי. כאן האותיות נמשכות מחכמה ובינה לז"א, ולכן הלובן ש"נושא" אותן הוא חכמה; קודם לכן האותיות נמשכו מכתר לחכמה ובינה, והלובן היה הגולגולת של אריך אנפין.

(דער"ה א') גבי גרמין בנויין על מוחא כו' אינון חיורין כו' וכתיבא אוכמא לא אשתמודע אלא מגו חוורא כגוונא דאורייתא⁵⁸ כו'

(דף 275א), בעניין "גרמין בנויין על מוחא" וכו': "אינון חיורין" וכו', "וכתיבא אוכמא לא אשתמודע אלא מגו חוורא כגוונא דאורייתא" וכו'.

ברעיא מהימנא, בפרשת שופטים, נאמר שהעצמות, הבנויות על המוח, לבנות, ושאפשר לקרוא כתב שחור רק על רקע לבן, "כגוונא דאורייתא" — בדומה לתורה.

ובפ"י הרמ"ז [הרב משה זכות]⁵⁹ שם דחוורו ואוכמא הם חוייב [חכמה ובינה] כו' וכמו עצמיות השכל הוא נושא וסובל את האותיות שנתהוו בו כשנמשך השכל בהשגה ולהבנה כו'

ובפירוש הרמ"ז שם: הלבן והשחור הם חכמה ובינה וכו'. הדבר דומה לעצמות השכל, הנושאת ומכילה את האותיות שנוצרו בתוכה כאשר השכל נמשך להשגה ולהבנה וכו',

הרמ"ז מסביר שהלבן והשחור שם הם חכמה ובינה. עצמות השכל דומה לקלף לבן: היא נושאת ומכילה את "אותיות" המחשבה שנוצרות בתוכה כאשר השכל מתפתח להשגה ולהבנה.

וכמ"ש במ"א⁶⁰ וזהו שבינה נקרא ספר בחי' אותיות וחכמה סופר ראשית ומקור כו' בחי' חוורו.

כמו שכתוב במקום אחר. וזהו הטעם שבינה נקראת ספר, בחינת האותיות, וחכמה נקראת סופר — ראשית ומקור וכו', בחינת חוורו.

לכן בינה נקראת ספר, ספר של אותיות, ואילו חכמה היא הסופר: המקור, הלובן.

10 וכן נתבאר בביאור ע"פ ועשית ציץ⁶¹ בפי תצוה גבי ופתחת עליו פתוחי חותם.⁶² ובעי"ח [ובעץ חיים] שער כ"ה דרוש⁶³ ה' בענין ת"ת [תפארת] דאימא שנעשה כתר לז"א^{64, 65} כתב

הדבר מוסבר גם בביאור על "ועשית ציץ" בפרשת תצוה, בענין "ופתחת עליו פתוחי חותם". ובעץ חיים, שער כ"ה, דרוש ה', בענין תפארת דאימא שנעשית כתר לז"א, הוא כותב:

אותו רעיון מופיע בביאור על "ועשית ציץ" בתורה אור, פרשת תצוה: ציץ הזהב של הכהן הגדול, שעליו נחרט "כפתוחי חותם". עץ חיים, בשער כ"ה, דרוש ה', דן באופן שבו תפארת דאימא נעשית כתר לז"א.

כי כל בחי' אימא לובן ורחמים בערך ז"א ורישא חוורא דגלגלתא היא לבנונית ת"ת [תפארת] דתבונה⁶⁶ כו'

שכל בחינה באימא היא לבנונית ורחמים ביחס לז"א, ו"רישא חוורא דגלגלתא" היא הלבנונית של תפארת דתבונה, וכו',

שם כותב האריז"ל שכל מה שבאימא הוא לבן ורחמים ביחס לז"א. "רישא חוורא דגלגלתא" היא הלבן של תפארת דתבונה, הבחינה התחתונה של בינה.

ועדי"ז תבין בא"א כו' ע"ש א"כ לפי"ז [לפי זה] י"ל [יש לומר] דספר דהיינו בינה כולל הגויל הלבן שהוא בחי' חוורא דגלגלתא שמת"ת [שמתפארת] דאימא

"ובדרך זו תבין גם באריך אנפין" וכו', עיין שם. אם כן, לפי זה אפשר לומר שספר, כלומר בינה, כולל את הקלף הלבן, שהוא בחינת הלבן של הגולגולת, שמקורו בתפארת דאימא,

הוא מוסיף שאותו הדבר נכון גם באריך אנפין. מכאן שהספר, בינה, כולל את הקלף הלבן — הלבן של הגולגולת שנוצר מתפארת דאימא.

וגם כולל האותיות שנמשכים מיסוד דאימא כו' וסופר שהוא ח"ע [חכמה עילאה] היא למעלה מבי' בחי' דספר דחוורא ואוכמא.

וגם את האותיות, שנמשכות מיסוד דאימא וכו'; ואילו הסופר, שהיא חכמה עילאה, למעלה משתי הבחינות שבספר — הלבן והשחור.

הספר כולל גם את האותיות השחורות, שנמשכות מיסוד דאימא. הסופר, חכמה עילאה, החכמה העליונה, עומד למעלה משתי הבחינות שבספר: הלבן והשחור.

11 ועי"ד שנתבאר במ"א בענין ערבים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה לפי ששרשם מח"ע [מחכמה עילאה] שנק' סופר שלמעלה מבחי' תשכ"כ [תורה שבכתב] שנק' ספר

וזה דומה למה שמוסבר במקום אחר בענין "ערבים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה": שורשם הוא בחכמה העילאה, הנקראת סופר, והיא למעלה מבחינת התורה שבכתב, הנקראת ספר.

במקום אחר מוסבר מדוע "ערבים עלי דברי סופרים יותר מיינה של תורה": דברי הסופרים מושרשים בחכמה העילאה, הנקראת סופר, והיא למעלה מן התורה שבכתב, הנקראת ספר.

והרי תשב"כ [תורה שבכתב] שנקרא ספר יש בה חוורא ואוכמו כנ"ל שכל אות שאינו מוקף גויל כו'

והרי התורה שבכתב, הנקראת ספר, כוללת לבן ושחור, כאמור לעיל: כל אות שאינה מוקפת קלף וכו'.

אולם התורה שבכתב, הספר, כוללת גם לבן וגם שחור — קלף ואותיות — שהרי כל אות צריכה להיות מוקפת קלף.

וצ"ל דסופר הוא למעלה מזה והיינו כמ"ש בע"ח [בעץ חיים] דרישא חיורא דגלגלתא הוא לבנונית ת"ת

[תפארת] דתבונה וא"כ ח"ע [חכמה עילאה]

אם כן, יש לומר שהסופר הוא למעלה מכך. כלומר, כפי שכתוב בעץ חיים, שהלובן שכראש הגולגולת הוא הלובן של תפארת התבונה; ואם כן, החכמה העילאה,

לכן הסופר עומד למעלה משניהם. הדבר מתאים למה שכתוב בעץ חיים: הלובן שבגולגולת הוא רק הלובן של תפארת התבונה, מדרגה בתוך בינה.

שהוא בחי' סופר הוא למעלה מבחי' זו ואפשר לבאר זה עפמ"ש [על פי מה שכתוב] ע"פ שחורה אני ונאווה⁶⁷

שבחי' ספר היא בחי' מקור האור המקיף שלמעלה מבחי' נהורא חיורא ונהורא אוכמא כו'

שהיא בחינת סופר, היא למעלה מבחינה זו. ואפשר לבאר זאת על פי מה שכתוב על הפסוק "שחורה אני ונאווה": בחינת ספר היא מקור האור המקיף, שלמעלה מבחינת "נהורא חיורא" ו"נהורא אוכמא" וכו'.

החכמה העילאה, הסופר, נמצאת אפוא למעלה מאותו לובן. לכך מצטרף הסבר מן המאמר על "שחורה אני ונאווה", שבו מתוארת בחינת ספר כמקור האור המקיף, שלמעלה גם מ"נהורא חיורא" וגם מ"נהורא אוכמא".

ע"ש וזהו ענין האותיות שבתפילין והגויל כי ד' פרשיות הם המשכת ד' מוחין קדש לי כל בכור⁶⁸

חכמה להיות נמשך ומתגלה למטה בחי' חכמה

עיינו שם. וזהו ענין האותיות שבתפילין והקלף: ארבע הפרשיות הן המשכת ארבעת המוחין. "קדש לי כל בכור" היא חכמה, כדי שתימשך ותתגלה למטה בחינת חכמה,

הדברים אמורים גם בתפילין. ארבע הפרשיות שלהן ממשיכות את ארבעת המוחין: הראשונה, "קדש לי כל בכור", היא חכמה, כדי שחכמה תימשך ותתגלה למטה.

כדכתיב למען תהיה תורת⁶⁹ ה' בפוך אני המשנה המדברת בפוך עוסק בתורה לשמה להמשיך לה אורות בכלים.

כמו שכתוב: "למען תהיה תורת הוי' בפוך" — "אני המשנה המדברת בפוך"; [עוסקים] בתורה לשמה, כדי להמשיך לה אורות בכלים.

בפרשה נאמר "למען תהיה תורת הוי' בפוך", והכתוב מוסיף את המילים "אני המשנה המדברת בפוך". הלומד תורה לשמה ממשיך לה אורות בכלים.

והיה כי יביאך מוח בינה כו' והגויל הלבן המקיף את האותיות הוא בחי' גלגלתא לכנונית אשר הוא מקיף ומקור למוחין כו':

"והיה כי יביאך" הוא מוח הבינה וכו'. והקלף הלבן המקיף את האותיות הוא בחינת הגולגולת הלבנה, המקיפה את המוחין ומהווה את מקורם וכו'.

הפרשה השנייה, "והיה כי יביאך", היא מוח הבינה. הקלף הלבן המקיף את האותיות הוא הגולגולת הלבנה, המקיפה את המוחין ומהווה את מקורם.

קטע 6 • 121-13

רצועות שחורות מעל הלב

12 ד ועתה יובן ענין כחותם על לבך דקאי על תשי"ר [תפילין של ראש] ונקרא על לבך כי רצועות תשי"ר [תפילין

של ראש] תליין על ליבא ⁷⁰ כי

4. כעת יובן ענין "כחותם על לבך", המתייחס לתפילין של ראש. הן נקראות "על לבך" מפני שרצועות תפילין של ראש "תלויות על הלב". שכן

סעיף 4 מסביר את הביטוי "כחותם על לבך": הכוונה לתפילין של ראש, שנקראות כך מפני שרצועותיהן יורדות ותלויות על הלב.

הנה הרצועות נעשים ג"כ מעור שהוא ג"כ כמו קלף וגם כשרים כשנעשים הרצועות מקלף ^{71,72} כי הרצועות הם המדות עליונות

גם הרצועות עשויות מעור, שהוא כמו קלף; והן כשרות גם כשהן עשויות מקלף. שכן הרצועות הן המדות העליונות

הרצועות עשויות מעור, כמו הקלף, והן כשרות גם כשהן עשויות מקלף עצמו. הן מייצגות את המדות העליונות.

(עין בזהר פ' פנחס דרל"ו ע"ב) ⁷³ שהם נמשכין ג"כ מבחי' לבנונית דגלגלתא שזהו ענין הגויל כנ"ל

(ראו בזוהר, פרשת פינחס, דף רל"ו ע"ב), שגם הן נמשכות מבחינת הלובן של הגולגולת, שהוא הקלף, כנזכר לעיל.

הזוהר בפרשת פינחס מתאר את רצועות התפילין כ"שתי זרועות" ו"שתי ירכיים", כלומר מדות עליונות. מדות אלה נמשכות מן הלובן של הגולגולת, שהוא הקלף.

ואף שאנו רואין שהמדות נמשכים מן השכל והתינוק ששכלו קטן אהבתו ג"כ בדברים קטנים אעפ"כ
[אף על פי כן] יש במדות מקור ג"כ מלמעלה מהשכל

ואף שאנו רואים שהמדות נמשכות מן השכל, ושגם ילד, ששכלו קטן, אוהב דברים קטנים, בכל זאת יש למדות גם
מקור שלמעלה מן השכל,

הניסיון מלמד שהרגשות נמשכים אחר השכל: ילד קטן, שהבנתו מצומצמת, אוהב דברים קטנים. ובכל זאת, למדות יש גם מקור שלמעלה
מן השכל.

וכמו שאיתא באדרא זוטא (דף רצ"ב ע"א)⁷⁴ ז"א בעתיקא קדישא תליא ואחיד⁷⁵ ששרש המדות דאצי
מבחינת עתיקא וגלגלתא רק ההמשכה הוא דרך השכל וכמו שאנו רואים בחוש שהתפעלות המדות
נעשה התחלתן מן השכל.

כפי שנאמר באדרא זוטא (דף רצ"ב ע"א): "ז"א בעתיקא קדישא תליא ואחיד" — כלומר, שורש המדות של אצילות
הוא מבחינת עתיקא והגולגולת, ורק המשכתן נעשית דרך השכל. וכך אנו רואים בחוש שהתעוררות המדות
מתחילה מן השכל.

האדרא זוטא אומרת שז"א, המדות, "תלוי ואחיד" בעתיקא, העתיק הקדוש. שורשן הוא בעתיק ובגולגולת; רק דרך ההמשכה שלהן עוברת
בשכל, ולכן הרגשות מתחילים מן ההכנה.

אבל אח"כ כשנפעל גדלה ההתפעלות למעלה מן השכל כמו שאם אדם רואה אוהבו שלא ראה אותו
מזמן כביר נעשה השמחה והתפעלות גדולה למעלה מן השכל והטעם שהוא מפני שמקור המדות הם
מלמעלה מהשכל כו'

אבל לאחר מכן, כשהאדם מתעורר רגשית, ההתעוררות גדלה מעבר לשכל. למשל, כשאדם רואה ידיד שלא ראה זמן
רב, מתעוררים בו שמחה והתרגשות גדולות שמעבר לשכל. והטעם לכך הוא שמקור המדות הוא למעלה מן השכל
וכו',

אולם לאחר שהרגש מתעורר, הוא עשוי להתעצם מעבר למה שהשכל יכול להסביר, כמו השמחה הגדולה והמציפה כשרואים ידיד אחרי
שנים רבות. העודף הזה מלמד שמקור המדות גבוה מן השכל.

כי או"א [אבא ואימא] אתכלילו במזלא וביה תליין וביה אחידן שנמשכין מבחי' שערות וז"א שהוא המדות בעתיקא אחיד ותלייא (ועמ"ש מזה ג"כ בד"ה ענין האבות הן הן המרכבה⁷⁶ כפי יתרו) שהוא הגויל הלבן

כי אבא ואמא "אתכלילו במזלא וביה תליין וביה אחידן" — הם כלולים במזלא, תלויים בו ואחוזים בו — משום שהם נמשכים מבחינת השערות; ואילו ז"א, שהוא המדות, "אחיד ותלייא" בעתיקא (ראו גם מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "עניין האבות הן הן המרכבה", בפרשת יתרו), שהוא הקלף הלבן.

האדרא זוטא ממשיכה ואומרת שאבא ואמא "כלולים במזלא, תלויים בו ואחוזים בו", משום שהם באים מן השערות; ואילו ז"א אחוז בעתיקא עצמו, הקלף הלבן. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו בתורה אור, יתרו, על "האבות הן הן המרכבה".

לכן הרצועות נמשכו ונעשו ג"כ מגויל שבעצמות הגויל הוא בחי' לובן היינו חסד דעתיק ומשם נמשכו על הלב שהוא בחי' מדות רק שהארה והמשכה זו מחסד דעתיק למדות אי אפשר להתלבש בפנימיות המדה

לכן גם הרצועות נמשכו ונעשו מקלף, כי בעצמות הקלף נמצאת בחינת הלובן, היינו חסד דעתיק; ומשם הן נמשכות מעל הלב, שהוא בחינת המדות. אלא שהארה והמשכה זו מחסד דעתיק אל המדות אינה יכולה להתלבש בפנימיות המדה.

זו הסיבה שהרצועות עשויות מקלף: הלובן שבעצמות הקלף הוא חסד דעתיק, וממנו הן נמשכות מעל הלב, מקום המדות. אך הארה זו מחסד דעתיק אינה יכולה להיכנס אל הרגש מבפנים, כפי שהשכל נכנס אליו.

כמו התלבשות השכל רק בבחי' מקיף על המדה וזהו וימינו תחבקני⁷⁷ פי' ימינו חסד דעתיק תחבקני בבחי' מקיף כמו אדם המחבק חברו הוא בבחי' מקיף

כמו בהתלבשות השכל, אלא שהיא רק בבחינת מקיף על המידה. וזהו "וימינו תחבקני": כלומר, "ימינו" היא חסד דעתיק, ו"תחבקני" — בבחינת מקיף, כמו אדם המחבק את חברו, שהחיבוק הוא בבחינת מקיף.

היא יכולה רק להקיף את המידה מבחוץ. זו משמעות "וימינו תחבקני": יד ימין היא חסד דעתיק, וחיבוק מקיף את מי שמחבקים.

לכן הרצועות נמשכין ותליין על הלב בבחי' מקיף ושרשן מהגויל שהוא לבנונית דלעילא היינו הקלף הלבן המקיף להאותיות כנ"ל רק מחמת שנשתלשלו למטה במדות אין בהם בהירות והארה

לכן הרצועות נמשכות ותלויות על הלב בבחינת מקיף, ושרשן מן הקלף — הלובן העליון, כלומר הקלף הלבן המקיף את האותיות, כנזכר לעיל. אלא שמכיוון שהשתלשלו למטה, אל המידות, אין בהן הבהירות וההארה

לכן הרצועות תלויות על הלב ומקיפות אותו, ושרשן בלובן העליון — הקלף הלבן שסביב האותיות. אך לאחר שהשתלשלו אל המידות, חסרה להן הבהירות שיש להן בשורשן.

כמו שהן במקורן לובן הגויל כי אין ערוך בחיי הרצועות שהם המשכות בחיי חסד דעתיק למטה כו' למקור בחיי הגילוי שהוא לבנונית חסד דעתיק.

שיש להן במקורן, בלובן הקלף. שכן אין ערוך בין בחינת הרצועות, שהן המשכות של בחינת חסד דעתיק למטה וכו', לבין מקור בחינת הגילוי, שהוא לובן חסד דעתיק.

הרצועות, שהן המשכות של חסד דעתיק למטה, אינן בערך למקורן — הלובן של חסד דעתיק כשהוא בגילוי. לכן אין הן יכולות להאיר בלובן שלו.

13 ולכן אמרו רצועות שחורות הלמ"מ [הלכה למשה מסיני]^{78,79} ואף על הבתים מבואר בפוסקים שצריכין להיות שחורים ולא כמו הפרשיות עצמן שהקלף הוא לבן כו'.

ולכן אמרו שהרצועות השחורות הן הלכה למשה מסיני; וגם לגבי הבתים מבואר בפוסקים שהם צריכים להיות שחורים, בשונה מהפרשיות עצמן, שהקלף שלהן לבן וכו'.

משום ששורשן גבוה כל כך, הרצועות צריכות להיות שחורות, כהלכה למשה מסיני, וגם הפוסקים דורשים שהבתים יהיו שחורים. לעומת זאת, הפרשיות שבתוכם נכתבות על קלף לבן.

וזהו שימני כחותם על לבך אלו תש"ר [תפילין של ראש] שרצועות תליין על ליבא (ועמ"ש בביאור ע"פ שחורה אני⁸⁰ ונאווה⁸¹ בענין מצות ל"ת [לא תעשה] שנמשכים ג"כ מבחי קווצותיו תלתלים שחורות כעורב⁸² כו'.

וזהו [פירוש] "שימני כחותם על לבך": אלו תפילין של ראש, שרצועותיהן "תלויות על הלב". (וראו מה שכתוב בביאור על "שחורה אני ונאווה", בענין מצוות לא תעשה, שגם הן נמשכות מבחינת "קווצותיו תלתלים, שחורות כעורב" וכו';

לכן הפסוק מכנה את תפילין של ראש "חותם על לבך": הרצועות שלהן תלויות על הלב. בסוגריים מובאים דברי הביאור על "שחורה אני ונאווה", שלפיהם מצוות לא תעשה נמשכות מ"קווצותיו תלתלים, שחורות כעורב" — משערוני השחורות של זעיר אנפין.

ואעפ"כ [ואף על פי כן] זהו לפי שאדרבה שרשן למעלה ממ"ע [ממצות עשה] הנמשכות מבחי שער רישיה כעמר נקא⁸³ ועד"ז י"ל [יש לומר] כאן שהרי הרצועות שהן שחורות שרשן מבחי לבנונית דגלגלתא חסד דעתיק שלמעלה מבחי שער רישיה כעמר נקא.

ובכל זאת, הטעם לכך הוא שאדרבה, שורשן גבוה ממצוות עשה, הנמשכות מבחינת "שער ראשו כעמר נקא". ובדומה לכך אפשר לומר כאן: הרצועות השחורות שורשן בבחינת לובן הגולגולת, בחסד דעתיק, שהיא למעלה מבחינת "שער ראשו כעמר נקא",

שם, מצוות לא תעשה הן בבחינת שחור, אך שורשן גבוה ממצוות עשה, הנמשכות מ"שער ראשו כעמר נקא" — השער הלבן של אריך אנפין. בדומה לכך גם כאן: הרצועות השחורות מושרשות בלובן הגולגולת, בחסד דעתיק, שהוא למעלה מפילו מהשער הלבן הזה.

שהשערות אינן ערוך לעצמיות הגלגלתא כנ"ל רק שיש להם אחיזה שם והרצועות שהן עצמן קלף לבן ה"ז [הרי זה] מעצמיות הגלגלתא וחסד דעתיק רק שכדי להיות בחי' זו נמשך למטה צ"ל ע"י שיהיו שחורות כו'.

שהרי השערות אינן בערך לעצמות הגולגולת, כפי שהוזכר לעיל, אלא רק נאחזות בה; ואילו הרצועות, שהן עצמן עשויות קלף לבן, נובעות מעצמות הגולגולת ומחסד דעתיק. אלא שכדי שבחינה זו תימשך למטה, עליה להימשך דווקא באמצעות היותן שחורות וכו'.

השערות אינן בערך לעצמות הגולגולת ורק נאחזות בה, ואילו הרצועות, שמצדן קלף לבן, נובעות מעצמות הגולגולת עצמה. אולם כדי שהבחינה הזאת תגיע למטה, עליה להופיע דווקא כשחור.

והיינו ע"ש [על שם] שנתבאר דתש"ר [דתפילין של ראש] הוא בחי' חותם בולט הנמשך ע"י שקיעה שמלמטה תפלת שמונה עשרה כו'

וזהו על פי מה שנתבאר, שתפילין של ראש הן בבחינת חותם בולט, הנמשך באמצעות השיקוע שמלמטה, תפילת שמונה עשרה וכו'.

הטעם הוא העיקרון שנתבאר קודם: תפילין של ראש הן החותם הבולט מלמעלה, שנמשך על ידי השיקוע שמלמטה — הביטול שבתפילת שמונה עשרה.

וזהו ג"כ בחי' האור הנמשך ע"י קיום מלי"ת [מצות לא תעשה] וכנ"ל שהל"ת [שהלא תעשה] הן בחי' שקיעה וביטול עצמותו שע"י נמשך מלמעלה בחי' חותם בולט. ולכן כמו של"ת [שלא תעשה] הן מבחי' שחורות כעורב דוקא כמבואר שם באריכות.

וזו גם בחינת האור הנמשך על ידי קיום מצוות לא תעשה, כפי שהוזכר לעיל: מצוות לא תעשה הן בבחינת שיקוע וביטול עצמותו של האדם, ועל ידיהם נמשכת מלמעלה בחינת חותם בולט. ולכן, כשם שמצוות לא תעשה הן דווקא מבחינת "שחורות כעורב", כפי שמתבאר שם באריכות,

זהו גם האור הנמשך על ידי קיום מצוות לא תעשה, שהן בבחינת שיקוע וביטול העצמי. כפי שמוסבר בהרחבה בביאור על "שחורה אני", מצוות לא תעשה שייכות דווקא לבחינת "שחורות כעורב".

כך נק' חותם זה דתש"ר [דתפילין של ראש] כחותם על לבך שהוא בחי' הרצועות דתליין על לבא שהן שחורות כו' והיינו לפי ששרשם ממקום גבוה מאד הלבנונית דגלגלתא לכך לא יוכלו להתגלות למטה כ"א בבחי' שחורות כו'.

כך נקרא החותם הזה של תפילין של ראש "כחותם על לבך" — בחינת הרצועות ה"תלויות על הלב", שהן שחורות וכו'. והיינו משום ששורשן במקום גבוה מאוד, כלובן הגולגולת; לכן הן יכולות להתגלות למטה רק בבחינת שחור וכו'.

לכן החותם של תפילין של ראש נקרא על שם הרצועות השחורות התלויות על הלב. שורשן, לובן הגולגולת, נעלה כל כך, עד שלמטה הוא יכול להתגלות רק כשחור.

וכן הבתים הם שחורים דייקא. וממש"כ [וממה שכתוב] יובן ג"כ לשם בענין המבואר שם דשרש האור הנמשך ע"י שערות שחורות דז"א ע"י קיום מל"ת [מצות לא תעשה] הוא גדול במעלה מבחי' שער רישיה כעמר נקא דא"א

וכן גם הבתים שחורים דווקא. וממה שנכתב כאן יובן גם העניין המבואר שם [בביאור]: שורש האור הנמשך באמצעות השערות השחורות של זעיר אנפין, על ידי קיום מצוות לא תעשה, נעלה במעלתו מבחינת "שער ראשו כעמר נקא" של אריך אנפין;

גם הבתים שחורים מאותו טעם. הדברים מאירים גם את הביאור על "שחורה אני": האור הנמשך באמצעות השערות השחורות של זעיר אנפין, על ידי קיום מצוות לא תעשה, נעלה משערותיו הלבנות של אריך אנפין.

והיינו ששרשו ממקור הלבנונית ע"ש די"ל [דיש לומר] ענין מקור הלבנונית היינו לבנונית גלגלתא דא"א שבו חסד דעתיק שזהו ודאי למעלה מבחי' שער רישיה כעמר נקא עצמן.

כלומר, שורשו הוא ממקור הלובן (עיין שם). אפשר לומר ש"מקור הלובן" פירושו לובן הגולגולת של אריך אנפין, שבה מצוי החסד של עתיק, שהוא ודאי למעלה מבחינת "שערות ראשו כעמר נקא" עצמן.

שם נקרא שורשו "מקור הלובן". אדמו"ר הזקן מציע שהכוונה ללובן הגולגולת של אריך אנפין, שבה נמצא החסד של עתיק, שהוא ודאי למעלה משערות הראש הלבנות עצמן.

והגם דשם נתבאר בע"א [באופן אחר] מ"מ גם פי' זה יש לו פנים ועיין מ"ש בביאור ע"פ שוש אשיש⁸⁴ וע"פ כי כארץ תוציא צמחה⁸⁵ בנין י"ג מדה"ר [מדות הרחמים] שהם ממלאים כל הפגמים כו' וע"פ תורה צוה⁸⁶ דממשיש [דממה שכתוב שם] אפשר שיש ראייה לפי זה):

ואף על פי ששם התבאר הדבר באופן אחר, מכל מקום גם לפירוש הזה יש בסיס. ועיין במה שכתב בביאור על "שוש אשיש", ועל "כי הארץ מוציאה את צמחה", [בנוגע] לבניין שלוש עשרה מידות הרחמים, הממלאות את כל הפגמים וכו', ועל "תורה ציווה [לנו משה]"; ממה שכתוב שם אפשר אולי להביא ראייה לפירוש הזה.

הוא מודה שבביאור הוסבר הדבר באופן אחר, אך סבור שגם לקריאה הזאת יש בסיס. הוא מפנה לביאורים על "שוש אשיש" ועל "כי הארץ מוציאה את צמחה", בעניין שלוש עשרה מידות הרחמים הממלאות כל פגם, וכן על "תורה ציווה [לנו משה]", שעשוי לתמוך בפירוש הזה.

קטע 7 • 141

קריאת שמע ותפילת שמונה עשרה

14 ה וענין כחותם על זרועך הוא תש"י [תפילין של יד] וזהו ענין ק"ש [קריאת שמע] ושמו"ע [ושמונה עשרה] שאמרו בזהר פ' במדבר (דק"כ ע"ב) שצלותא דמיושב לקבל תפלה של יד⁸⁷ והיינו עד שמונה עשרה.

5. פירוש "כחותם על זרועך" הוא תפילין של יד. וזהו עניינם של קריאת שמע ושמונה עשרה, כפי שנאמר בזוהר, פרשת במדבר (דף ק"כ ע"ב), ש"תפילת מיושב היא כנגד תפילין של יד", כלומר, עד שמונה עשרה;

סעיף 5 מבאר את "כחותם על זרועך": תפילין של יד. הזוהר בפרשת במדבר מקשר בין שני סוגי התפילין לשני חלקי תפילת שחרית: התפילה בישיבה, עד שמונה עשרה, היא כנגד תפילין של יד.

לכתר צלותא דמעומד דהיא לקבל תפלה דרישא ודא כגוונא דדא כו' פי' כי ק"ש [קריאת שמע] וברכותיה הוא תפלה מיושב שהוא בחי' נוק' [נוקבא] באשה קראה מושב כו'

"אחר כך תפילת מעומד, שהיא כנגד תפילין של ראש, וזה כמו זה" וכו'. כלומר, קריאת שמע וברכותיה הן תפילת מיושב, שהיא בחינת נוקבא; על האשה נאמר שהיא "מושב" וכו';

תפילת העמידה, שמונה עשרה, היא כנגד תפילין של ראש, "וזה כמו זה". קריאת שמע וברכותיה, הנאמרות בישיבה, הן בחינת נוקבא, הנקבה, שכן האשה נקראת "מושב".

וישב ה' מלך לעולם⁸⁸ בחי' מלכות דאצילות שמתלבשת בבי"ע (ועמ"ש מזה סד"ה מי כהוי אלקינו המגביה לשבת⁸⁹ ועיין מ"ש בד"ה ואהיה אצלו אמון⁹⁰ בפי' ממושבותיכם תביאו⁹¹ כו')

"והוי' יושב מלך לעולם" — בחינת מלכות דאצילות, שמתלבשת בכריאה, יצירה ועשיה (ראו מה שנכתב על כך בסוף המאמר הפותח במילים "מי כהוי' אלקינו המגביה לשבת", וכן מה שנכתב במאמר הפותח "ואהיה אצלו אמון", בביאור "ממושבותיכם תביאו" וכו').

הפסוק "והוי' יושב מלך לעולם" מקשר בין ישיבה למלכות דאצילות, המתלבשת בשלושת העולמות התחתונים: בריאה, יצירה ועשיה. מובאים כאן שני מאמרים נוספים העוסקים בנושא הישיבה.

והיינו האהבה שממטה למעלה בבחי' ובכל מאדך⁹² הוא בבחי' בליטה והר שיש מי שאוהב כו'

כלומר, האהבה שמלמטה למעלה, בבחינת "ובכל מאדך", היא בבחינת בליטה והר, שכן "יש מי שאוהב" וכו';

אהבת קריאת שמע, "ובכל מאדך", עולה מלמטה וכולטת כהר, שכן בה יש "מי שאוהב". זהו חותם בולט מלמטה.

נמשך מזה מלמעלה בחי' הר ההר היינו המשכת ההר עליון לפי ערך העלאת ההר מלמטה

ומתוך כך נמשכת מלמעלה בחינת הר ההר, כלומר, המשכת ההר העליון בהתאם למידת העלייה של ההר מלמטה;

בתגובה לכך נמשך מלמעלה הר ההר, ההר העליון, במידה המקבילה להר שעלה מלמטה.

והיינו התלבשות אור א"ס ב"ה בע"ס [בעשר ספירות] בחי' כלים דאצילות ואור א"ס מלובש ומכוסה בתוך

כלים דאצי'

כלומר, אור אין סוף ברוך הוא מתלבש בעשר הספירות, בבחינת הכלים דאצילות, ואור אין סוף מלובש ומכוסה

בתוך הכלים דאצילות.

זהו אור אין סוף המתלבש בעשר הספירות, בכלים דאצילות, ומכוסה בתוכם: החותם השקוע מלמעלה.

וזהו ענין המשכת ובנין רמ"ח איברים דמלכא ז"א דאצילות ע"י רמ"ח תיבין שבק"ש [שבקריאת שמע] שיש

גי'כ תשעה בראש⁹³ (כנזכר במשנה ספ"ק [סוף פרק קמא] דאהלות)

וזהו ענין ההמשכה והבניין של רמ"ח איברים דמלכא, ז"א דאצילות, באמצעות רמ"ח התיבות שבקריאת שמע; וגם

יש "תשעה בראש" (כפי שנזכר במשנה, סוף הפרק הראשון באוהלות),

בקריאת שמע יש רמ"ח תיבות, כנגד רמ"ח איברי הגוף, ואמירתה בונה וממשיכה את רמ"ח "איברי המלך", ז"א דאצילות. המשנה באוהלות, המונה את רמ"ח האיברים, מציינת "תשעה בראש".

והיינו כל בחינת זעיר (ועמ"ש מענין זה דרמ"ח תיבין שבק"ש [שבקריאת שמע] הם בנין והמשכת רמ"ח

איברים דמלכא בד"ה צאינה וראינה)

כלומר, כל בחינת זעיר (ראו מה שנכתב בענין זה, שרמ"ח התיבות שבקריאת שמע הן הבניין וההמשכה של רמ"ח

איברי המלך, במאמר הפותח "צאינה וראינה").

נמצא שקריאת שמע בונה את ז"א כולו, כולל ראשו. הדברים מפנים למאמר "צאינה וראינה", שבו מוסבר ענין זה.

ולכן נק' המשכה הנ"ל תפלה של יד שכתוב בה והיה לך לאות⁹⁴ ולא לאחרים לאות⁹⁵ מפני שהאורות מכוסים ומלובשים בתוך הכלים בבחי' שקיעה.

לכן ההמשכה האמורה נקראת תפילין של יד, שעליהן נאמר: "והיה לך לאות" — ולא לאחרים לאות, משום שהאורות מכוסים ומלובשים בתוך הכלים, בבחינת שקיעה.

לכן המשכה זו היא תפילין של יד, שעליהן אומרת התורה "אות לך", והגמרא מוסיפה: "לך לאות ולא לאחרים לאות". האור מכוסה בתוך הכלים ואינו מתגלה כלפי חוץ — כמו חותם שקוע.

משא"כ שמו"ע [שמונה עשרה] בחי' ביטול היש שהוא ענין כריעות ובהשתחוואות ולכן הוא בלחש מחמת שע"י הביטול נתקרב כו'

לעומת זאת, שמונה עשרה היא בחינת ביטול היש, המתבטאת בכריעות ובהשתחוואות. לכן היא נאמרת בלחש, משום שעל ידי הביטול מתקרבים וכו',

שמונה עשרה היא ביטול היש, המתבטא בכריעות ובהשתחוואות. היא נאמרת בלחש, משום שעל ידי הביטול מתקרבים לה'.

והוא כמשל המדבר עם הקרוב אליו בלחש ונמשך מזה בחי' בליטה גילוי אור א"ס שלמעלה מ"ס [מ"י ספירות] דאצי'

כמו במשל של אדם המשווה בלחש עם מי שקרוב אליו. מכך נמשכת בחינת בליטה — גילוי של אור אין סוף שלמעלה מעשר הספירות דאצילות;

לוחשים רק למי שנמצא קרוב. מן הקרבה הזאת נמשכת בחינת בליטה מלמעלה — גילוי של אור אין סוף שלמעלה מעשר הספירות דאצילות.

והוא תפילין שבראש בבחי' גילוי וזהו שמאלו תחת לראשי⁹⁶ בחי' ק"ש [קריאת שמע] ותש"י [ותפילין של יד] ואח"כ וימינו תחבקני תש"ר [תפילין של ראש] כנ"ל.

וזהו ענין תפילין של ראש, שהן בבחינת גילוי. וזהו "שמאלו תחת לראשי" — בחינת קריאת שמע ותפילין של יד, ולאחר מכן "וימינו תחבקני" — תפילין של ראש, כנזכר לעיל.

הגילוי הזה הוא תפילין של ראש, המונחות בגלוי. הפסוק "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני" מתאר את הסדר: תחילה קריאת שמע ותפילין של יד, ולאחר מכן תפילין של ראש.

(והנה בכ"ז [בכל זה] מתורץ מה שהקשה הרמ"ז [הרב משה זכות] ס"פ במדבר וז"ל [וזה לשונו] שלפי הנזכר תפילין אלו הכל הוא באצ"י והנה הרב ז"ל [זכרוננו לברכה / זכרונם לברכה] מסר לנו בפ"י שתפלה של יד הוא בבריאה ותש"ר [ותפילין של ראש] הוא באצילות וכן מוכח מכאן כו' עכ"ל [עד כאן לשונו].

(ובכל זה מתורצת קושיית הרמ"ז בסוף פרשת במדבר, וזו לשונו: "לפי הנזכר, תפילין אלו כולן באצילות; והרי הרב ז"ל מסר לנו בפירושו שתפילין של יד הן בבריאה ותפילין של ראש הן באצילות, וכן מוכח מכאן" וכו'. עד כאן לשונו).

הרמ"ז שאל: לפי דברי הוזהר, שתי התפילין הן באצילות, ואילו הארז"ל לימד שתפילין של יד הן בבריאה ותפילין של ראש באצילות. ההסבר של אדמו"ר הזקן מיישב את הקושיה.

ועמ"ש במ"א בד"ה עיין בע"ח [בעץ חיים] שמ"ט דתש"י [דתפילין של יד] בבריאה היינו שהתקון נעשה לדחות החיצונים מג"ת [מג' תחתונות] דבריאה ע"ח [עץ חיים] המשכת האור מאצ"י כו' ע"ש אכן לפמשי"כ [לפי מה שכתוב] לק"מ [לא קשה מיד] דמ"ש דתש"י [דתפילין של יד] הוא בבריאה היינו ממש מ"ש בזהר שם צלותא דמיושב לקבל תפלה של יד.

ועיינו כמה שנכתב במקום אחר, במאמר הפותח "עיין בע"ח שער מ"ט", שתפילין של יד הן בבריאה פירוש שהתקון נעשה כדי לדחות את החיצונים משלוש הספירות התחתונות של בריאה, על ידי המשכת האור מאצילות וכו', עיינו שם. אולם לפי מה שנכתב כאן אין קושי כלל: מה שנאמר שתפילין של יד הן בבריאה הוא ממש מה שנאמר שם בזהר, שתפילת מיושב היא כנגד תפילין של יד.

במקום אחר הוסבר שתפילין של יד הן "בבריאה" משום שהתקון שלהן דוחה את החיצונים משלוש הספירות התחתונות של בריאה, על ידי המשכת אור מאצילות. לפי ההסבר כאן אין קושי: דברי הארז"ל פירושם מה שאומר הוזהר, שתפילת מיושב היא כנגד תפילין של יד.

וצלותא דמיושב הוא בבריאה והרי לא אמר רק שהוא לקבל תש"י [תפילין של יד]. ור"ל [ורוצה לומר] שצלותא דמיושב הוא העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] המעורר וממשיך המשכה דתש"י [דתפילין של יד] וכנ"ל. דצלותא דמיושב הוא כח"י רצוא שהוא חותם בולט שמלמטה.

ותפילת מיושב היא בבריאה; והרי נאמר רק שהיא כנגד תפילין של יד. כלומר, תפילת מיושב היא העלאת מ"ן, המעוררת וממשיכה את ההמשכה של תפילין של יד, כנזכר לעיל. תפילת מיושב היא בחינת רצוא, שהיא חותם בולט שמלמטה.

תפילת מיושב היא בבריאה, והוזהר אומר רק שהיא "כנגד" תפילין של יד. היא העלאת מ"ן — בחינת הרצוא של חותם בולט מלמטה — המעוררת את ההמשכה של תפילין של יד.

וזהו ודאי בחי' בריאה ששם שייך בחי' הרצוא והתשוקה ליכלל באצי'. אבל ההמשכה שעייז מלמעלה שהיא בחי' חותם שוקע שמלמעלה דהיינו תשיי [תפילין של יד] הוא ודאי באצילות המשכת אור א"ס בכלים דאצי' כו' וכניל.

וזו בוודאי בחינת בריאה, ששם שייכות הרצוא והכמיהה להיכלל באצילות. אבל ההמשכה מלמעלה הנפעלת על ידה, שהיא בחינת חותם שוקע מלמעלה, כלומר תפילין של יד, היא בוודאי באצילות: המשכת אור אין סוף לתוך הכלים דאצילות וכו', כנזכר לעיל.

הרצוא, הכמיהה להיכלל באצילות, שייך לבריאה. אך ההמשכה שבאה בעקבותיו — החותם השקוע מלמעלה, תפילין של יד — היא באצילות: אור אין סוף בכלים דאצילות.

ומי"ש דתשיי [דתפילין של ראש] הוא באצילות היינו מי"ש בזהר שם לבתר צלותא דמעומד דהיא לקבל תפלה דרישא.

ומה שנאמר שתפילין של ראש הן באצילות, זהו מה שנאמר שם בזהר: "אחר כך תפילת העמידה, שהיא כנגד תפילין של ראש".

בדומה לכך, דברי האריז"ל שתפילין של ראש הן באצילות תואמים לדברי הזהר שתפילת העמידה היא כנגד תפילין של ראש.

ור"ל [ורוצה לומר] שגם מה שהוא בחי' לקבל תפלה דרישא דהיינו ההעלאת מי"ן [מיין נוקבין] הגורם המשכת חותם כולט דתשיי [דתפילין של ראש] שזהו פי' לקבל תפלה דרישא הנה בחי' זו הוא באצילות.

כלומר, גם הבחינה של "כנגד תפילין של ראש", היינו העלאת מי"ן הגורמת להמשכת החותם הכולט של תפילין של ראש, שהיא פירוש "כנגד תפילין של ראש" — בחינה זו היא באצילות.

כלומר, גם העלייה ש"כנגד" תפילין של ראש — העלאת מי"ן הגורמת להמשכת החותם הכולט — כבר נמצאת באצילות.

וזהו ענין שמו"ע [שמונה עשרה] שהוא בחי' אצילות שהוא בחי' ביטול כי אצילות הוא חכמה בכלל שהיא בחי' ביטול יראה בושת כו' חותם שוקע שמלמטה בחי' שוב ואולם ההמשכה שעייז

וזהו עניינה של תפילת שמונה עשרה, שהיא בחינת אצילות, בחינת ביטול; שהרי אצילות בכללות היא חכמה, שהיא בחינת ביטול, יראת בושת וכו' — החותם השקוע שמלמטה, בחינת שוב. ואולם ההמשכה שעל ידי כך

מכאן שתפילת שמונה עשרה שייכת לאצילות, שבכללותה היא חכמה וביטול, יראת בושת: החותם השקוע שמלמטה, בחינת שוב.

הוא תשׁיר [תפילין של ראש] דמארי עלמא חותם בולט שמלמעלה גילוי אור א״ס שלמעלה מע״ס [מעשר ספירות] דאצי כניל ועיין מ״ש בפי ויחי בד״ה יהודה אתה יודוך⁹⁷ דק״ש [דקריאת שמע] ואמת ויציב הם בחי המשכות מאור א״ס ב״ה לבחי ממלא כל עלמין.

היא תפילין של ראש של מרי עלמא, החותם הבולט שמלמעלה — גילוי אור אין סוף שלמעלה מעשר ספירות דאצילות, כנזכר לעיל. ועיינו כמה שנכתב בפרשת ויחי, במאמר המתחיל ״יהודה אתה יודוך״, שקריאת שמע ואמת ויציב הן בחינת המשכות מאור אין סוף ברוך הוא אל בחינת ממלא כל עלמין;

ההמשכה היא ״תפילין של ראש של מרי עלמא״, תפילין של הקב״ה עצמו: החותם הבולט שמלמעלה, גילוי אור אין סוף שלמעלה מעשר הספירות. מובאים כאן דברי תורה אור, פרשת ויחי: קריאת שמע ואמת ויציב ממשכות מאור אין סוף אל ממלא כל עלמין.

אבל בחי שמו״ע [שמונה עשרה] שהוא בחי יהודה הודאה וביטול והתכללות באור א״ס ב״ה הסוכ״ע כו' ועמ״ש בד״ה השמים כסאי⁹⁸ כו' אך אי זה בית כו' המשכת מקיפין מבחי סוכ״ע [כל עלמין] הנמשך ע״י

אבל בחינת תפילת שמונה עשרה היא בחינת יהודה — הודאה, ביטול והתכללות באור אין סוף ברוך הוא הסוכ״ע כל עלמין וכו'. ועיינו כמה שנכתב במאמר המתחיל ״השמים כסאי״ וכו', על הפסוק ״ואי זה בית״ וכו': המשכת מקיפים מבחינת סוכ״ע כל עלמין, הנמשכים על ידי

לעומת זאת, תפילת שמונה עשרה היא בחינת יהודה, שפירוש שמו הודאה: ביטול והתכללות באור אין סוף הסוכ״ע כל עלמין. מובא כאן גם המאמר על ״השמים כסאי... ואי זה בית״, העוסק בהמשכת מקיפים מבחינת סוכ״ע כל עלמין באמצעות תפילת שמונה עשרה.

תפלת שמו״ע [שמונה עשרה] וממש״ש [וממה שכתוב שם] יוכן ג״כ ענין חותם שוקע הנזכר כאן שהוא ע״ד בחי השמים כסאי כו' וחותם בולט הוא בחינת המשכת המקיפים מבחי סוכ״ע כו' שזהו ענין אי זה בית כו' ואל זה אביט⁹⁹ כו':

תפילת שמונה עשרה. ומה שנכתב שם יוכן גם ענין החותם השקוע הנזכר כאן, שהוא בדומה לבחינת ״השמים כסאי״ וכו'; ואילו החותם הבולט הוא בחינת המשכת המקיפים מבחינת סוכ״ע כל עלמין וכו', וזהו ענין ״אי זה בית״ וכו', ״ואל זה אביט״ וכו'.

מן המאמר ההוא מתבארים שני החותמות: החותם השקוע דומה ל״השמים כסאי״ — ה' שוכן בתוך הבריאה; ואילו החותם הבולט הוא האור המקיף, שלמעלה מכל ״בית״ שיוכל להכיל אותו, והוא שורה על הענווים: ״ואל זה אביט״.

בעבודה

אהבת ה' ומצוות עשה ממשיכות את אור ה', אך רק עד המקום שהכלים יכולים להכיל, משום שבאהבה עדיין יש תחושת ישות. השלב העמוק יותר הוא שוב: הנחת הרצון האישי בצד עד שה"כן" וה"לא" שווים, יראת הכושת וההימנעות ממה שהתורה אוסרת; שקיעת הישות הזאת ממשיכה למטה את האור הבלתי מוגבל. בתפילה היומיומית זו הדרך מן האהבה של קריאת שמע אל הביטול החרישי, המלווה בהשתחויה, שבתפילת שמונה עשרה.

שאלות לשיחה

1. מדוע חותם בולט מלמטה יוצר חותם שקוע מלמעלה, וחותם שקוע יוצר חותם בולט?
2. מדוע אהבה, עזה ככל שתהיה, אינה יכולה להמשיך את מה שלמעלה מהשתלשלות, ואילו ביטול יכול?
3. כיצד מראה המאמר שמצוות לא תעשה מושרשות למעלה ממצוות עשה?
4. אם שורש רצועות התפילין הוא הלוּבן של עתיק, מדוע הן צריכות להיות שחורות?
5. כיצד סדר תפילת שחרית — קריאת שמע ולאחריה תפילת שמונה עשרה — משקף את שני החותמות ואת שני סוגי התפילין?

הערות

פסקה 1

1 ביאור על זה

בהערת הרבי שם נרשמת הכותרת שבה מופיע מאמר זה במקורו: "שבת פרשת ויחי, שקלאוו, ט"ז בטבת [5]תרס"ו". היא מציינת את זמנו ומקומו של המאמר.

הערת קה"ת

ראה הערת כ"ק אדמו"ר לעיל בהערות וציונים יט, ד. ושם רשום בכותרת: "שבת פי ויחי שקלאב טז טבת ס"ז". עם הגהות אחרות באוה"ת שה"ש ע' תשלז, ועם עוד הגהות בפי עקב ע' תרכז ואילך בהתחלה ארץ הרים ובקעות.

פסקה 2

2 והחיות רצוא ושוב

"והחיות רצוא ושוב כמראה הובק". אדמו"ר הזקן מביא את תנועת המלאכים כדוגמה לשתי התנועות בעבודת ה'.

Ezekiel 1:14 יחזקאל א:י"ד

והחיות רצוא ושוב כמראה הובק:

And the living creatures ran and returned as the appearance
of a flash of lightning

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, יד.

3 רשפי אש

"רשפיה רשפי אש שלהבת יה", נאמר על אהבה באותו פסוק שבו נאמר "שימני כחותם על לבך". אדמו"ר הזקן משתמש בביטוי כדי לתאר את האהבה הלוהטת של רצוא.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח:ו

שימני כחותם על־לִבְךָ כחותם על־זרועך כחותם אהבה קשה
כשאל קנאה רשפיה רשפי אש שלהבתיה:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm;
For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave;
The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the
L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

4 כאברהם שקראו הר

רבי אלעזר מבחין בין אברהם, שעליו נאמר "הר" ("בהר הוי יראה"), לבין יצחק ("שדה") ויעקב ("בית"). אדמו"ר הזקן משתמש בהר כדי להמחיש אהבה הכוללת לעין.

Pesachim 88a:4 פסחים פ"ח א:ד

אֵלָּא, לֹא כְּאַבְרָהָם שֶׁכָּתוּב בוֹ "הָר", שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר יֵאָמֵר הַיּוֹם בְּהָר הַיֵּהוָה", וְלֹא כְּיִצְחָק שֶׁכָּתוּב בוֹ "שָׂדֶה", שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּצֵא יִצְחָק לְשׁוֹךְ בְּשָׂדֶה", אֵלָּא כְּיַעֲקֹב שֶׁקָּרָא "בֵּית", שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּקְרָא אֶת שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא בֵּית אֱלֹהִים".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים פח, א.

פסקה 3

5 הר ההר הר ע"ג הר

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תנחומא חקת יד.

6 הר ההר הר ע"ג הר

המדרש מסביר את הור ההר, שבו מת אהרן, כ"הר על גבי הר, כתפוח קטן על גבי תפוח גדול". אדמו"ר הזקן מחיל את הדימוי על נצח, הוד ויסוד של אימא, הנחים על ה"הרים" של ז"א.

Midrash Tanchuma, Chukat 14 מדרש תנחומא, חקת י"ד

... לְפִי שִׁמְתּוֹ יוֹצְאֵי מִצְרַיִם, וְאֵלּוּ מִן אוֹתָן שֶׁכָּתוּב בְּהֵן חַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּהִי וְגו' (דברים ד, ד). הַר הָהָר. מִהוּ הַר הָהָר. הַר עַל גִּבֵּי הַר, כְּתוּבָה קֶטֶן עַל גִּבֵּי תַפּוּחַ גָּדוֹל. וְאַף עַל פִּי שֶׁהָעֵצָה מִהֵלֶךְ לִפְנֵיהֶם מִשְׁפִּיל אֶת הַגִּבֵּה וּמַגְבִּיָּה אֶת הַשָּׁפֶל, הַנִּיחַ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָהָר הַזֶּה דְּגָמָא, שֶׁיִּדְעוּ בְּנִסִּים שֶׁעָשָׂה לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁלֹּא הַנִּיחַ הַר בְּמִדְבָּר, שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִתְגַּבְּעִין וְעוֹלִין וְיורְדִין. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא עוֹשָׂה הָעֵצָה כָּל הַמִּדְבָּר ...

Then setting out from Kadesh, the whole" (:Numb. 20:22) congregation [of the Children of Israel came to Mount Hor].” This text is related (to II Chron. 20:37), “Because you have joined with Ahaziah, the L-rd will destroy your work.” [Similarly,] because they made an alliance with this wicked king to pass through his land, they lost this righteous man (i.e., Aaron). For that reason the death of Aaron is made [immediately] adjacent after the parashah about the king of Edom, [as stated] (Numb. 20:21-22), “so Israel turned away from ... them

Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain) • Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY)

7 כי ההרים ימושו

"כי ההרים ימושו והגבעות תמושינה, וחסדי מאתך לא ימוש". דברי האריז"ל על פסוק זה, בלקוטי תורה שלו, מובאים בהקשר למשמעות הקבלית של "הרים".

Isaiah 54:10 ישעיהו נ"ד:י

כִּי הַהָרִים יִמּוּשׁוּ וְהַגְּבְעוֹת תִּמּוּשִׁינָה וְחֲסָדֶי מֵאֲתֶךָ לֹא־יִמּוּשׁ וּבְרִית שְׁלֹמִי לֹא תִמּוּשׁ אֲמַר מֶלֶךְ מֶלֶךְ הַיָּהּ

For the mountains may depart, and the hills be removed;
but My kindness shall not depart from thee, neither shall My
covenant of peace be removed, saith the L-RD that hath
compassion on thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8 בוהר בשלח (ד"נ סע"א)

הקטע מצטט את אותה תוספתא: "עד לא אשתקע אוריא דכ"א ... אתחתמו אבנין מחוקקין", ומסביר שתחילה צריכה להיות המשכה מבחינת "אוריא

14 עין בעין

"כי עין בעין יראו בשוב הוי" ציון". אדמו"ר הזקן משתמש בפסוק כדי לבטא את ההתגלות הגלויה והבלתי מכוסה שלעתיד לבוא.

Isaiah 52:8 ישעיהו נ"ב:ח'

קול צפירה נשאו קול יחדו ירגנו כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון:

Hark, thy watchmen! they lift up the voice, Together do they sing; For they shall see, eye to eye, The L-RD returning to Zion.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

15 של"ת גדלה מעלתן מבחי עשה

זהו הביאור על "שחורה אני ונאווה". שם מצוות לא תעשה נקראות כלים שדרכם תתגלה עצמותו של הקב"ה לעתיד לבוא, ובהערת אנב נאמר שמקום אחר מבאר שמצוות לא תעשה נמשכות מ"ה ומצוות עשה מו"ה.

הערת קה"ת

ראה לעיל ט, ב. אגה"ת פ"א.

16 יראה בושת

ההערה מפנה את הקורא לתחילת ההערה על תיקון חצות, הקינה בחצות הלילה, בסידור, לעניין יראת הבושת המוזכרת כאן.

הערת קה"ת

ע' בסידור אדמו"ר ריש הערה לתיקון חצות, יעו"ש. [כ].

17 וזהו רחמיו ודחילו

בשתי הגרסאות המודפסות באור התורה מופיעה בשורה זו ההגהה "וזהו סדרם מלמעלה למטה": "יראה ואחר כך אהבה באותיות העליונות, ואהבה ואחר כך ראה באותיות התחתונות.

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש ע' תשלז ובאוה"ת פ' עקב ע' תרכז מציון על זה: "(כך סדרן מלמעלה למטה)".

18 אבא יסד ברתא

הזוהר קורא את משלי ג, יט כך: "באבא יסד ברתא", כלומר, חכמה מייסדת את מלכות. אדמו"ר הזקן משתמש בכך כדי להראות שהיראה התחתונה, ה' האחרונה, מושרשת באבא.

Zohar III, 256b זח"ג רנו, ב

הערת קה"ת

זח"ג רנו, ב.

19 בחכמה יסד ארץ . . וכוונן שמים בתבונה

"הוי" בחכמה יסד ארץ, כוונן שמים בתבונה". חכמה (אבא) מייסדת את הארץ, ובינה מכוננת את השמים; אדמו"ר הזקן משתמש בפסוק כדי לבסס את היראה התחתונה באבא.

Proverbs 3:19 משלי ג:י"ט

ה' בחכמה יסד-ארץ כוונן שמים בתבונה:

The L-RD by wisdom founded the earth; By understanding He established the heavens.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ג, יט.

20 לא תלבש שעטנו

"לא תלבש שעטנו, צמר ופשתים יחדיו". איסור הוא דוגמה למצווה

דכ"א, כדי שהאבנים ייעשו "מחוקקן". הדבר מזוהה עם מ"ד הנמשכים מלמעלה כדי לעורר את מ"ן מלמטה.

הערת קה"ת

ראה לעיל יג, ב.

9 עד לא אשתקע אוירא דכ"א

תוספתא בפרשת בשלח, שאדמו"ר הזקן מצטט במקום אחר, אומרת כי "קודם ששקע האוויר הטהור" נחתמו האבנים הנקובות. אדמו"ר הזקן מציג "ששקיעה" זו עשויה להיות קשורה לחותם השקוע.

Zohar, Beshalach 11:134 ספר זוהר, בשלח י"א:קל"ד

10 בדי"ה נשא את ראש בני גרשון

זהו המאמר שהטקסט מציון. בקטע שם משפחות הלויים מסמלות דרגות בעבודה: מררי, שנשאו את הקרשים, מייצג יראה תחתונה; גרשון, שנשאו את היריעות, מייצג את חיבור שתי האהבות, אהבת עולם ואהבה רבה; וקהת, שנשאו את הארון, מייצג יראה עילאה.

הערת קה"ת

לעיל נשא כא, א. וראה שם בהביאור כג, א.

11 בדי"ה נשא את ראש בני גרשון

כפי שמצוטט בהערה, אור התורה שם אומר שהמדות של אריך אנפין, שהן מקור המדות של ז"א, נקראות הר ההר. מכאן שההר העליון נמצא באריך אנפין, מעל ז"א.

הערת קה"ת

"פ"ה כי המדות דא"א שהם מקור המדות דז"א נק' הר ההר" — אוה"ת ואתחנן ע' קמא.

12 "נשא את ראש בני גרשון גם הם". פסוק זה פותח את המאמר בלקוטי תורה, נשא, שאליו מפנה אדמו"ר הזקן להרחבה על הור ההר.

Numbers 4:22 במדבר ד:כ"ב

נשא את-ראש בני גרשון גם-הם לבית אבתם למשפחתם:

Take the sum of the sons of Gershon also, by their fathers' houses, by their families

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

13 ונפשי כעפר

מר, בנו של רבינא, חתם את תפילתו במילים "ונפשי כעפר לכל תהיה", החותמות את תפילת העמידה. אדמו"ר הזקן משתמש בהן כדי לבטא את הביטול המוחלט של שוב.

Berakhot 17a:4 ברכות י"ז א:ד'

מר בריה דרבינא כי הנה מסיים צלותיה אמר הכי: "אלקי, נצור לשוני מרע ושתותי מדבר מרמה, ולמקללי נפשי תדום, ונפשי כעפר לכל תהיה. פתח לבי בתורתך, ובמצותיך תרדוף נפשי. ותצילני מפגע רע, מיצר הרע, ומאשה רעה, ומפל רעות המתרגשות לבא בעולם. וכל החושבים עלי רעה מהרה הפר עצתם וקלקל מחשבותם. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי".

Mar b. Kabina used to add at the conclusion of his prayer : O my G-d ! (Guard my tongue from evil and my lips from speaking guile ; and to such as curse me let my soul be dumb, yea, let my soul be unto all as the dust. Open my heart to Thy Torah, and let my soul pursue Thy commandments. And do Thou deliver me from mishap, from the evil impulse, and from an evil woman and all evil which breaks ... forth to come upon the world

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

שנתן לה חלק יתר על לאה כנ"ל והם ב' אורות אלו כמנין ואהבת כנ"ל. והאורות הללו הנה הם בחי' ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

26 כל המרחם על הבריות

רבי גמליאל בנו של רבי לומד זאת מן הפסוק "ונתן לך רחמים ורחמך". אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות כיצד צדקה מלמטה מעוררת רחמים מלמעלה.

Shabbat 151b:14 שבת קנ"א ב:י"ד

אמר לה רבי חייא לדביתהו: כי אתי עניא — אקדימי לךה ריפתא, כי היכי דלקדמו לבניך. אמרה לה: מילט קא ליישת להו? אמר לה, קרא קא כתיב: "כי בגלל הדבר הזה", ותנא דבי רבי ישמעאל — גלגל הוא שחזור בעולם. תניא, רבי גמליאל ברבי אומר: "ונתן לך רחמים ורחמך והרפך", כל המרחם על הבריות — מרחמיו עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות — אין מרחמיו עליו מן השמים.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת קנא, ב.

27 לאו דאית לך צדק ידיעא

"בפתח אליהו" אומר אליהו על ה': "לא שיש לך צדק ידוע, שהוא דין, ולא חוק ידוע, שהוא רחמים, ולא אף אחת מן המדות הללו כלל". אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שבעצמות ה' אין שייכות למדות כלשהן.

Tikkunei Zohar 17b:5-7 תקוני זוהר י"ז ב:ה"ז

אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולאו משפט ידיע' דאיהו רחמי ולאו מכל אליו מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ידך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלגל רזין טמירין על ידך מה דלא אתיהיב רשו לגלגל לשום בר נש עד כען. קם רבי שמעון פתח ואמר לך יי הגדולה והגבורה וכו'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

פסקה 5

28 ב' בחי' העלאות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

הא' ע' ש' פנימי' וחיצוני' דרוש (ג-ה). [כ].

29 פנימית עולם התחתון עולה ומלביש עולם העליון

בשער העוסק בפנימיות ובחיצוניות, Etz Chaim מתאר כיצד, בעליות של תפילות החול ושל שבת, בחינה ממדרגה נמוכה עולה ומתלבשת במדרגה גבוהה ממנה. הערת Kehot מפנה לדרושים 3-5 בשער זה בעניין הסוג הראשון של העלייה.

Sefer Etz Chaim 40:3 עץ חיים מ:ג

ענין פנימיות וחיצוניות אפשר כי הג' בחי' כלים ואורות וניצוצין שיש בכל כלי מהם הכל נעשים ביחד כיצד כי יש למעלה זווג דחיצוניות להוציא חיצוניות עיבור א' וכן יש זווג עליון ממנו בפנימיות להוציא פנימיות דעיבור א' וכעד"ו ב' בחי' ביניקה וב' אחרות בעיבור מוחין דגדלות האמנם ענין חיצוניות ופנימיות אפשר שיש ב' פירושים א' הוא שנאמר כי נודע שיש מוחין בעיבור ויניקה וגדלות. ואמנם נדבר בעיבור ראשון כי אז מהכלים נעשה ג' חללי דגלגלית עצמן שהם

שמקיימים באמצעות הימנעות, המבטלת את היש.

Deuteronomy 22:11 דברים כ"ב:יא

לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו:

.Thou shalt not wear a mingled stuff, wool and linen together

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כב, יא.

21 ולא יכנה

"ולא יכנה עוד מוריך, והיו עיניך רואות את מוריך". אדמו"ר הזקן משתמש בפסוק לתיאור ההתגלות הבלתי-מכוסה שלעתיד לבוא — החותם המורם מלמעלה.

Isaiah 30:20 ישעיהו ל:כ

ונתן לכם אדני' לחם צר ומים לחץ ולא יכנה עוד מוריך והיו עיניך ראות את מוריך:

And though the L-rd give you sparing bread and scant water, Yet shall not thy Teacher hide Himself any more, But thine eyes shall see thy Teacher

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע' ל, כ.

22 הערת קה"ת מפנה לZohar, Beshalach 10:125-133 למילים האלה.

Zohar, Beshalach 10:125-133 ספר זוהר, בשלח י:קכ"ה-קל"ג

פסקה 4

23 כמים הפנים

"כמים הפנים לפנים, כן לב האדם לאדם". אדמו"ר הזקן מחיל זאת על אהבה: אהבה מלמטה מעוררת אהבה מלמעלה.

Proverbs 27:19 משלי כ"ז:י"ט

כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם:

As in water face answereth to face, So the heart of man to man

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24 ואהבת ב"פ אור

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Etz Chaim.

הערת קה"ת

בע"ח ש' לאה ורחל (פ"ג). [כ].

25 ואהבת ב"פ אור

בשער העוסק בלאה ורחל מלמד האר"י שכאשר אומרים "ואהבת" שבקריאת שמע יש לכוון לתת לרחל שתי אורות, שכן "ואהבת" (414) שווה פעמיים אור (207).

Sefer Etz Chaim 38:3 עץ חיים ל"ח:ג

... אמנם דע כי פעמים שרחל לוקחת כל מקום אותן שליש אמצעי ואין רגלי לאה מתפשטים בתוך רחל כשיעור שליש ההוא וז"ש אצלנו בכוונת ק"ש בפי' ואהבת צריך לכוין לתת ב' אורות לרחל כמנין ואהבת שהם ב"פ אור ורחל נקראת א"ת כמ"ש למטה בע"ה כמארו"ל אתין וגמין רבויין הם וזהו ואהבת את ר"ל שתאהב את רחל הנקראת את והוציא בלשון אהבה ע"ד ויאהב יעקב את רחל כי האהבה יתירה הוא

35 בדיה קול דודי

הדרוש שם מסביר את הפסוק "קול דודי, הנה זה בא, מדלג על ההרים" כמתייחס ליציאת מצרים. הוא מתאר את מצרים כמרידות המדות, הרקע לגילוי הפתאומי הנזכר כאן.

הערת קה"ת

לעיל יד, ד.

36 אשה מזרעת תחלה יולדת זכר

רב יצחק בן רב אמי מלמד: "אם האיש מזרע תחילה, יולדת נקבה; אם האישה מזרעת תחילה, יולדת זכר". אדמו"ר הזקן קורא זאת כחוק בספרות: שקיעה למטה מביאה לבליטה למעלה.

Berakhot 60a:14 ברכות ס' א:י"ד

ומי מהני רחמי? והאמר רב יצחק בריה דרב אמי: איש מזרע תחלה — יולדת נקבה, אשה מזרעת תחלה — יולדת זכר. שנאמר: "אשה כי תזרע וילדה זכר!" הלא במאי עסקינן? — כגון שהזרעו שניהם בבת אחת.

But is it of any avail to pray [during the first forty days that it should be a male child]? For lo, R. Isaac b. R. Ammi has said : If it is the man who first emits seed his wife bears a daughter ; but if the woman first emits seed she gives birth to a son ; as it is said, "If a woman emits seed and bare a male child" (Lev. xii. 2)! With what are we here dealing ? For instance, if ... they both emit seed

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות ס, א.

37 בביאור ע"פ שחורה אני

שם נקראים האיטורים — "מגעולים... שחורות כעורב", שהם גדרים הסופרים ודקדוקיהם — כלים שדרכם תגלה עצמותו של ה' לעתיד לבוא. בסוגריים שם מצוין שבמקום אחר נאמר שהאיטורים נמשכים מ"ה והמצוות החיוביות מו"ה.

הערת קה"ת

לעיל ט, ב.

38 "שחורה אני ונאווה". פסוק זה פותח את הביאור בלקוטי תורה שאליו מפנה אדמו"ר הזקן בעניין שורשי מצוות העשה והמצוות שלא תעשה.

Song of Songs 1:5 שיר השירים א:ה'

שחורה אני ונאווה בנות ירושלם כאהלי קדר כיריעות שלמה:

I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the tents of Kedar, As the curtains of Solomon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

39 בע"ח שער א"א (פרק א' ב')

ההערה מפנה את הקורא לאור התורה על שיר השירים להרחבה בעניין זה שבכתבי הארז"ל, על האופן שבו עתיק מלוש באריך אנפין.

הערת קה"ת

ראה גם אוה"ת שה"ש כרך ב ע' תקיא ואילך.

40 שז"ת דעתיק מתלבשין תוך א"א

בתחילת השער העוסק באריך אנפין, הארז"ל כותב ששלוש הספירות הראשונות של עתיק אינן יכולות להתלבש בתוך אריך אנפין ונשארות אור

עצמות הראש ומהניצוצות נעשה קרומין הנקרא אלקים דקטנות והבן

זה מאד ומהאורות נעשו ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

30 אבל יש עוד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

(הב'). ע' ש' הולדת או"א וזו"ן (פיה). וש' מ"ן ומ"ד (דרוש ד). [כ].

31 העלאת בחי' מ"ן בבחי' עיבור בבטן אימא

בשער העוסק במיין נוקבין ובמיין דוכרין, הארז"ל מסביר שניצוצות העולים למטה נכנסים לרחם של הנקבה העליונה ושוהים שם במשך ימי העיבור, עד שהם מתבררים ונעשים פרצוף שלם. הערת Kehot מציינת מקור זה בעניין הסוג השני של העלייה.

Sefer Etz Chaim 39:5 עץ חיים ל"ט:ה'

... בעצמה יהיה בה בחי' כח התלכשות זה בכלים הנקרא מים רקיע שהוא בבחי' אור ונבאר בחי' המים שהוא בבחי' ס"ג (כי אור בחי' ע"ב) הנה טפה הנ"ל שהוא בחינת נר"ח צריכה להתלבש בלבוש דק כדי לרדת למטה. ואמנם היא בעצמה אינה נגשמת ונתעבה מכמו שהיתה למעלה כנ"ל אמנם נעשית לה לבוש דק שהוא דם אדם ונמשכת עמה מדעת העליון הנקרא מז"ל כנ"ל והענין שגם נמשך בחי' לבוש הנ"ל הנקרא מים מהדי' יודיין עצמן (דע"ב) שבמזל ח' ותורידם אל מזל הי"ג הנקרא נוקה והוא שם אה"ה דיודיין כמנין נוקה ויש ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

32 תלת כלילן גו תלת

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Etz Chaim.

הערת קה"ת

ראה ע"ח שער עיבור יניקה מוחין.

33 ונמשך מזה מ"ד המשכת מוחין חדשים

בנוסח הנדפס באור התורה, הטקסט מוסיף כאן "(גילוי אור חדש, בחינת בליטה וכו')", ומזהה את המוחין החדשים עם החותם הבולט.

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש כאן ע' תשלט מוסיף "גלוי אור חדש בחי' בליטה וכו'".

34 שהם מוחין עליונים מאד מאד

Pri Etz Chaim, Sha'ar 21 (Chag HaMatzos), chapter 1 מסביר שיציאת מצרים הצריכה "מוחין נעלים מאוד מאוד" כז"א, משום שהכוחות החיצוניים נאחזו שם. נאמר שם שהחטא החזיר את ז"א למצב של "תלת כלילן בתלת".

Pri Etz Chaim, Gate of Passover 1:17-18 פרי עץ חיים, שער חג המצות א:י"ז-י"ח

... ולתקן זה כי היו אחוים הקליפות שם, ולכן הוצרך להביא גדלות גדול בועיר אנפין, ומוחין עליונים מאד מאד, כדי שיתבטלו החיצונים ולא יוכלו להתדבק ולהתאחזו שם, וזה היה נס גדול של יציאת מצרים, וכמ"ש בע"ה: והנה דע, כי הו"א יש לו תחלה כמה מיני מוחין, והענין - כי תחלה יש לו קטנות ראשון, והם סוד הלבושים של נה"י דאמא, ובתוכם לבושי נה"י דאבא, כי הם נקראים מוחין דקטנות בזמן היניקה, עד היות האדם גדול בן י"ג שנים, והם סוד מוחין דאלהים, כי הבינה נקראת אלקים ג"כ, ובפרט סוד אחרים ...

Pri Etz Chaim (Public Domain)

And the Jews took upon them to do as they had begun, and
as Mordecai had written unto them
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

46 כחותם על זרועך

"שימני כחותם על לך, כחותם על זרועך". המאמר מפרש את שני
החותמות כתפילין של ראש, שרצועותיהן משתלשלות על הלב, וכך גם את
תפילין של יד.

Song of Songs 8:6 שיר השירים ח':ו

שִׁימְנִי כְּחוֹתֶם עַל־לִבְךָ כְּחוֹתֶם עַל־זְרוּעֶךָ כִּי־עֲזָה כְּמוֹת אֶהְבֶּה קֶשֶׁה
כְּשֶׂאוֹל קִנְאָה רָשָׁפִיָּה רָשְׁפִי אֵשׁ שֶׁלֶהֲבִתִּיהָ:

Set me as a seal upon thy heart, As a seal upon thine arm;
For love is strong as death, Jealousy is cruel as the grave;
The flashes thereof are flashes of fire, A very flame of the
L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ח, ו.

47 בד"ה חייב אינש

זהו מאמר הפורים "חייב אינש" בתורה אור, המופיע כאן בשם "חיי אינש".
שם מושווית הביטול של פורים, שהחל ביוזמתם של ישראל, ל"אשה
מזרעת תחילה יולדת זכר"; והדבר נקשר ל"וקבל היהודים" ול"מה ראו".
הקטע מפנה בחזרה לביאור על "שימני כחותם".

הערת קה"ת

תו"א צט, ג ושם מציין לכאן.

פסקה 8

48 מארז"ל כל אות שאין גויל מוקף

רב יהודה בשם רב: "כל אות שאינה מוקפת גויל מארבע רוחותיה פסולה".
אדמו"ר הזקן מבסס על הלכה זו את הקשר בין קלף לבן לבין האותיות.

Menachot 29a:17-18 מנחות כ"ט א'-י"ז-י"ח

אמר רב יהודה אמר רב לא נצרכה אלא לקוצה של יוד והא נמי פשיטא
אלא לכאידך דרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב כל אות
שארין גויל מוקף לה מארבע רוחותיה פסולה אמר אשיאן בר נדבך
משמיה דרב יהודה ניקב תוכו של ה"י כשר יריכו פסול א"ר זירא לדידי
מפרשה לי מיניה דרב הונא ורבי יעקב אמר לדידי מפרשה לי מיניה
דרב יהודה ניקב תוכו של ה"י כשר יריכו אם נשתיר בו כשיעור אות
קטנה כשר ואם לאו פסול

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות כט, א.

49 האותיות הוא מלשון אתא

"השומר אמר: בא הבוקר (אתא), וגם הלילה". המילה אתא, "בא", היא
השורש שאדמו"ר הזקן קושר למילה אותיות.

Isaiah 21:12 ישעיהו כ"א:י"ב

הערת קה"ת

ישע"י כא, יב. ראה מאמרי אדה"ז — ענינים ע' סו, וע' תמג.

50 יהי רקיע

"יהי רקיע בתוך המים". הפסוק מציג את הרקיע כדוגמה לדבר שנברא

מק"פ, ואילו רק שבע הספירות התחתונות של עתיק מתלבשות בתוכו.

Sefer Etz Chaim 13:2 עץ חיים י"ג:ב'

... לרוב העלמו עמוק עמוק מי ימצאנו ואל מציאות הא"ס הוא הנקרא
באדרי"ז בשם עתיקא דכל עתיקין והענין הוא כי טרם התלבשותו אין מי
שישיגנו כלל ועיקר ולכן כדי שיהיה אפשרות בתחתונים לקבל קצת
הארה ממנו נתלבש ונגנו בספ"י הכתר כנזכר בס"ה ובתיקונים דאמר
דא"ס טמיר וגניז גו כתר אלאה ואחר התלבשותו בו יש כח בתחתונים
לקבל קצת הארה ממנו ואמנם כאשר הא"ס מתלבש במה שלמטה
הימנו כנ"ל הנה הוא מתלבש בג' רישין אלו הנזכר כאן באדרא ובהיותו
מתלבש ומתעלם בתוכם אז נקרא הא"ס עתיקא דכל עתיקין וגם הג'
רישין ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

41 "אותותינו לא ראינו, אין עוד נביא". קינת בעל התהילים מתארת הסתר,
היפוכם של הניסים הגלויים שביציאת מצרים.

Psalms 74:9 תהילים ע"ד:ט'

אותותינו לא־ראינו אִין־עוד נְבִיא וְלֹא־אֵתָנוּ יָדַע עַד־מָה:

We see not our signs; There is no more any prophet; Neither
is there among us any that knoweth how long

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 7

42 וברית שלומי לא תמוט

"כי ההרים ימוש... וחסדי מאיתך לא ימוש, וברית שלומי לא תמוט".
הברית מתפרשת כפנימיות יסוד דעתיק, שתתגלה לעתיד לבוא.

Isaiah 54:10 ישעיהו נ"ד:י'

כִּי הַהָרִים יִמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת תִּמוּטֶינָה וְחִסְדֵּי מֵאֲתֶךָ לֹא־יִמוּשׁ וּבְרִית
שְׁלוֹמִי לֹא תִמוּט אֲמַר מֶלֶךְ־מִלְחָמָה ה'

For the mountains may depart, and the hills be removed;
but My kindness shall not depart from thee, neither shall My
covenant of peace be removed, saith the L-RD that hath
compassion on thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י נד, י.

43 ועלאת בח"י עלמין

בהקדמה לזוהר נאמר שחידוש בתורה עולה לעתיק יומין ו"נכנס בשמונה"
עשר עולמות הגנוזים". מובא שם פירוש של הרמ"ז על פנימיות יסוד
דעתיק.

Zohar, Introduction 10:56-11:64 ספר זוהר, הקדמה י"ג-י"א:ס"ד

44 ועיין בהרמ"ז . . בח"י עלמין כו'

אור התורה מבאר את דברי הרמ"ז כאן: "היינו פנימיות יסוד עתיק". הדבר
תומך בזיהוי החותם הבולט עם פנימיות יסוד עתיק.

הערת קה"ת

"פ"י דהיינו פנימיות יסוד דעתיק" — אוה"ת נ"ך כרך א ע' שי.

45 וקבל היהודים

"וקיבל היהודים את אשר החלו לעשות". הפסוק נדון במאמר על פורים
שהאדמו"ר הזקן מצטט כאן.

Esther 9:23 אסתר ט':כ"ג

וְקִבַּל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר־הֵחֵלוּ לַעֲשׂוֹת וְאֵת אֲשֶׁר־כָּתַב מְרְדֳּכַי אֲלֵיהֶם:

56 סופר וספר

בספר יצירה נאמר שה' ברא את עולמו ב"ספר, ספר וסיפור". החסידות מפרשת אותם כך: סופר, הכותב (חכמה); ספר, הספר (בינה); וסיפור, האמירה (דיבור).

Sefer Yetzirah 1:1 ספר יצירה א':א'

בשלישים ושנים נתיבות פליאות חכמה חקק יה ה' צבאות אלקי ישראל אלקים חיים ומלך עולם אל שדי רחום וחנן רם ונשא שוכן עד מרום וקדוש שמו וברא את עולמו בשלשה ספרים בספר וספר וספור:

Yah, the L-rd of hosts, the living G-d, King of the Universe, Omnipotent, All-Kind and Merciful, Supreme and Extolled, who is Eternal, Sublime and Most-Holy, ordained (formed) and created the Universe in thirty-two mysterious paths of Sippur (2 wisdom by three Sepharim, namely: 1) S'for which are in Him one and the same ספר and 3) Sapher, ספור.

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

57 (כאן מדבר בענין ההמשכה . . ונהורא אוכמא כו' ע"ש)

באור התורה על עקב מופיעה הגהה זו בנוסח אחר: כאן האותיות נמשכות מן השכל אל המדות, ולכן הקלף והאותיות נמצאים שניהם בחכמה ובינה; תפארת דאימא נעשית כתר דז"א, הלבון, ונצח, הוד ויסוד דאימא נעשים המוחין שלו, האותיות. עוד נאמר שספר כולל, לכאורה, הן את הקלף והן את האותיות, כלומר את תפארת ואת נצח, הוד ויסוד דאימא, ואילו סופר הוא חכמה, הכתבת את האותיות על הקלף.

הערת קה"ת

באוה"ת שה"ש כרך ב ע' תשלט. ובפ' עקב ע' תרכא נמצא הגהה זו בשינוי: "נ' דכאן מדבר באותיות הנמשכות משכל למדות אשר א"כ הקלף הלבן והאותיות הכל בחו"ב. וזהו ענין סופר וספר כו', ולעיל דיבר באותיות הנמשכים מגלגלת לחו"ב, וכ"ה בע"ה דבינה נק' קדלא חיורא לגבי ז"א כו', כי מת"ת דאי' נעשה כתר לז"א שנק' חיוורא ומנה"י דאי' נעשו מוחין לז"א שהם האותיות כו' וזהו ענין סופר וספר, אך לכאורה ספר כולל גויל הלבן והאותיות והיינו תנה"י דאימא, וסופר הוא חכמה שהוא הכותב האותיות על הגויל כו'".

58 גרמין בנויין על מוחא כו' אינון חיוורין כו' וכתבא אוכמא לא

אשתמודע אלא מגו חוורא כגוונא דאורייתא

ברע"א מהימנא על פרשת שופטים נאמר: "העצמות נבנות על המוח... מפני שהעצמות לבנות, והכתב השחור ניכר רק מתוך הלבון, כמו התורה".

Zohar, Shoftim 3:11-4:20 ספר הזהר, שופטים ג"א-ד"ב:

59 ברע"מ פ' שופטים . . גבי גרמין . . והרמ"ז

ההערה מפנה את הקורא לאור התורה על שופטים, להרחבה בעניין הקטע הזה מרע"א מהימנא ובעניין פירוש הרמ"ז עליו.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פ' שופטים ע' תתנא ואילך. ביאוה"ז להצ"צ כרך ב ע' תתרלב: "בס"ת שכותבים באותיות בדיו ע"ג קלף לבן האותיות הם בחי' לבושים והקלף לבן הוא העצמות . . ואעפ"כ מתאחדים יחד וע"י לבנונית הקלף ניכרים יותר אותיות השחורים כו', ועד"ז הוא בחי' חו"ב דאצי' שהוא בחי' התורה שניתנה באש שחורה שהוא אותיות דבינה ע"ג אותיות לבנה שהוא חכמה".

60 שו"ה שנתהו בו — וכמ"ש במ"א

ההערה מזהה את ה"במקום אחר" שבטקסט עם קטע בביאורי הזהר של אדמו"ר האמצעי, העוסק בשכל הנושא את האותיות הנוצרות בתוכו.

הערת קה"ת

מחסד דאצילות, כ"אות".

Genesis 1:6 בראשית א':ו'

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רָקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וְיִהְיֶה מְבָדִיל בֵּין מַיִם לְמַיִם:

And G-d said: 'Let there be a firmament in the midst of the waters, and let it divide the waters from the waters

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 9

51 אבא יונק ממזל ח'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה שער או"א.

52 ויש בחי' שערות מעולין כו' ויש בחינה אחרת

בשער אריך אנפין, פרק ה, משווה האריז"ל את השערות לאותיות הכתובות בדיו, ואת לובן הגולגולת לקלף הלבן, ומוסיף: "יש בחינה שבה השערות נעלות על הלבון, ובחינה אחרת שבה הלבון נעלה על השערות".

Sefer Etz Chaim 13:5 עץ חיים ג"ה:

... ומקום סיום ב' בחי' אלו הם עד טבורא דלבא כנוכר באדרא וביאור טבורא דלבא הוא שת"ת דאי"א נקרא לב ונקודה מחציתו נקרא טבורא דלבא כי טבורא דגופא הוא בסוף ב' שלישים של ת"ת והנה גופא דיילא מן הגרון עד חצי ת"ת מתלבש אי"א ע"י או"א אך ב' בחי' שערות הנ"ל מלבישין לאו"א מבחוץ מאחוריהם ומלפניהם ונמצא שבי' בחינת שערות מגיעין עד טבורא דלבא שהוא חצי ת"ת ומסיים שם וגם שם מסתיימין או"א ומשם ולמטה מלביש ז"א את שארית אי"א (ואו"א) ונמצאו ב' בחי' שערות אלו מגיעין עד רישא דז"א ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

53 בע"ה שער אי"א פ"ה ויש בחי' שערות מעולין כו' ויש בחינה אחרת

כו'

אור התורה על תצוה מצטט את המשפט המלא מעץ חיים: בחינה אחת של השערות נעלית מן הלבון, ובחינה אחרת של הלבון נעלית מן השערות, כמו שכתוב במקום אחר בעניין היחודים ביחוד החמישי". ההערה מפנה גם לאור התורה על ניצבים.

הערת קה"ת

"ויש בחי' שערות מעולין מן הלבנונית ויש בחי' אחרת שהלבנונית מעולה מן השערות כמ"ש במ"א בענין היחודים ביחוד חמישי" — אוה"ת תצוה ע' איתשכח. וראה באוה"ת פ' ניצבים ע' ארפ.

54 וזה נתבאר במבוא שערים ש"ג ח"ב ספ"ט

כפי שמצוטט בהערה, אור התורה מביא את הטעם שבמבוא שערים: השערות הן ווי"ן הנמשכות מתפארת דעתיק שבתוך "קרומא דאוריא", ואילו לובן הגולגולת הוא מנצח והוד דעתיק.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת ניצבים ע' ארפ: "שהוא לפי שהשערות הם ווי"ן ונמשכים מת"ת דעתיק שבקרומא דאוריא ולבנונית גלגלתא מנו"ה דעתיק".

55 סופר וספר

המאמר מסביר את "דברי סופרים ערבים עלי יותר מיינה של תורה" באמצעות סופר, ספר וסיפור שבספר יצירה: סופר הוא חכמה, הנמשכת אל ספר, בינה (מחשבה), ומשם אל סיפור, דיבור.

הערת קה"ת

ס"י פ"א, מ"א. ראה לעיל שמע"צ פ, ב.

ראה ביאורו לאדה"א קכב, ג. ובאזה"ת הנ"ל (שהם הגהות לד"ה הנ"ל).

פסוק 10

61 בביאור ע"פ ועשית ציץ

שם מוסבר שציץ, בלשון זכר, הוא הארה הנמשכת מלמעלה, בשונה מציצית, בלשון נקבה, שעולה מלמטה כמו תפילה. בסוגריים מובא שם בשם רבי חיים ויטאל שהציץ נמשך מהמוחין דאבא, ולמעלה מכך — ממזח אריך אנפין.

הערת קה"ת
תו"א פד, א.

62 ופתחת עליו פתוחי חותם

"ועשית ציץ זהב טהור, ופתחת עליו פתוחי חותם: 'קודש להוי"ו'. הפסוק הוא נושא המאמר בתורה אור המצוטט כאן.

Exodus 28:36 שמות כ"ח:ל"ו

וְעָשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפְתַחְתָּ עָלָיו פְּתוּחֵי חֹתֶם קֹדֶשׁ לַיהוָה

And thou shalt make a plate of pure gold, and engrave upon it, like the engravings of a signet: HOLY TO THE L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 ע"פ שער כ"ה דרוש ה'

בקטע הזה מצוטט אותו דרוש מעץ חיים: בינה ביחס לז"א היא כמו עתיק וכתר, משום שתפארת דאימא נעשית כתר לז"א. הדברים מיושמים בשבעת ימי המילואים של המשכן.

הערת קה"ת
ראה גם לעיל פי' זו יא, א.

64 תפארת דאימא שנעשה כתר לז"א

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
וע"ע ריש שער מיעוט הירח. [כ].

65 ת"ת דאימא שנעשה כתר לז"א

בתחילת השער העוסק במיעוט הירח, שאליו מפנה הערת קה"ת, נאמר בעץ חיים כי "מתפארת אימא נעשה כתר דז"א".

Sefer Etz Chaim 36:3 עץ חיים ל"ו:ג'

... אמנם זה היה אחר החורבן אבל בעת החורבן לא היתה יכולת אל הגוים ואל הקליפות לשלוט בבהמ"ק אם לא שבאותו רגע חזרה המלכות בסוד נקודה א' ונהרס כל בנינה לגמרי ואחר גמר החרבן חזרו הי"ס אב"א וכראות ירמיהו ע"ה ענין זה לא רצה לומר והנורא כי נורא הוא סוד ת"ת דז"א כמ"ש. והנה מחצי ת"ת הזה משם היה מתחלת גולגלת דנוקבא ותחלת בנינה ולהיות שעתה נחרב כל בנינה אי"כ אין ראוי להזכיר נורא. ודע כי נורא אותיות ארו"ן לרמוז אל המלכות הנקרא ארון לפי ששם התחלת בנינה וכן ארו"ן ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

66 כי כל בחי' אימא לובן ורחמים בערך ז"א ורישא חוורא דגלגלתא

היא לבנונית ת"ת דתבונה

האריז"ל כותב: "כל בחינת אימא היא לובן ורחמים ביחס לז"א, והגולגולתא הלבנה היא הלובן של תפארת תבונה... ועל דרך זו תבין באריך אנפין".

Sefer Etz Chaim 25:5 עץ חיים כ"ה:ה'

... דרך האחוריים אינן מגיעין רק עד החזה לבד מהאחור. ודע כי אלו הנ"ה החדשים הם סוד חוורתי דקדלי הנז' באדרא קל"ב כי כל בחי' אמא לובן ורחמי בערך ז"א ורישא חוורא דגלגלתא הוא לבנונית ת"ת דתבונה וחוורא דקדלא הוא התפשטות נה"י החדשים ועד"ו תבין בא"א רישא חוורא דיליה כ"ו וד"ל ואין חוורא זה נמשך בכל רוחב הזרועות רק בקו האמצעי דז"א אחורי עורף עד נגד החזה בקו אמצעי דת"ת דז"א לבד ולא בחי' דיליה וז"ש באד"ר על א"א ומהאי גולגלתא נפיק חד עיבר חוור דנחית לגלגלתא דז"א וזהו ודאי ...

Sefer Etz Chaim (Public Domain)

פסוק 11

67 שחורה אני ונאווה

"שחורה אני ונאווה". הפסוק פותח את המאמר, ומובא כאן כמקור לאור המקיף, שלמעלה מ"אור לבן" ו"אור שחור".

Song of Songs 1:5 שיר השירים א':ה'

שְׁחוֹרָה אֲנִי וְנָאוֹה בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם כְּאֶהְיֶה קֹדֶר כִּירְעוֹת שְׁלֹמֹה:

I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the tents of Kedar, As the curtains of Solomon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

68 קדש לי כל בכור

"קדש לי כל בכור". הפרשה הראשונה בתפילין, הקשורה כאן לחכמה.

Exodus 13:2 שמות י"ג:ב'

קִדְּשִׁי לִי כָל־בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל־רֶחֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶדָם וּבְכֶהֱמָ לִי הוּא:

Sanctify unto Me all the first-born, whatsoever opens the womb among the children of Israel, both of man and of beast, it is Mine

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

69 למען תהיה תורת ה' בפיך

"למען תהיה תורת הוי" בפיך". פסוק זה שבפרשה הראשונה בתפילין נקרא כאן כגילוי החכמה למטה באמצעות לימוד התורה.

Exodus 13:9 שמות י"ג:ט'

וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל־יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ כִּי בְּיָד תִּזְקַח הוֹצֵאָה ה' מִמִּצְרָיִם:

And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the L-RD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the L-RD brought thee out of Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוק 12

70 כי רצועות תש"ר תליין על לבא

ההערה אומרת שהרצועות התלויות על הלב מתבארות במאמר שבסידור

על ישימני כחותם על לכך.

הערת קה"ת

נתבאר בסידור ע"פ שימני ובאוה"ת ויקרא פ' בחקותי כרך ג ע' תתקכה ואילך.

71 וגם כשרים כשנעשים הרצועות מקלף

לצד שולחן ערוך, ההערה מביאה את פסק ההלכה של אדמו"ר הזקן באותו סימן, שלפיו רצועות העשויות מקלף כשרות.

הערת קה"ת

או"ח סלי"ג ס"ג. שו"ע אדה"ז שם.

72 הרצועות מקלף

השולחן ערוך פוסק שהרצועות התפילין כשרות בין אם הן עשויות מעור ובין אם הן עשויות מקלף, ושעל פי הלכה שניתנה למשה מסיני עליהן להיות שחורות מבחוץ.

Shulchan Arukh, Orach Chayim 33:3 שולחן ערוך, אורח חיים ל"ג:ג

עור הרצועי צריך שיהיה מעור בהמה חיה ועוף הטהורים וצריך שיהיה מעובד לשמו רצועי בין מעור בין מקלף כשרות הלכה למשה מסיני שיהיו הרצועי שחורות מבחוץ אבל מצד פנים יעשה מאיזה צבע שירצה חוץ מאדום שמא יאמרו שמדם חטטיו נצבעו והאדימו:

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

73 עיין בזהר פ' פינחס (דרליו"ע)

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Or HaTorah.

הערת קה"ת

דא קשר של תפילין דהיא אחידת בהו כו' תרין רצועין נפקין מסטרא דא ומסטרא דא רוא דתרין ירכין כו' דהא מלעילא נפקין תרין רצועין רוא דתרין דרועין מימינא ומשמאלא ודלית ואתאחידת בהו לבתר אתפשטו ירכין לתתא כיון דאיהי אתאחידת לעילא כדקא יאות נחתא לתתא לאתאחידא באוכלסאה כו' עכ"ל. ופי' דבריו ששני רצועות היוצאים מהמעברתא עד הקשר הם חו"ג תרין דרועין וכשיוצאין למטה מהקשר עד דתליין גם על ליבא הם גו"ה תרין ירכין כו' — אוה"ת עקב ע' תרכט.

74 וכמו שאיתא באדרא זוטא (דף רצ"ב ע"א)

ההערה מפנה ל"יהל אור" בעניין זה שבאדרא זוטא; "יהל אור" מפנה שם לתורה אור, יתרו, ולביאורי הזהר של אדמו"ר האמצעי.

הערת קה"ת

ראה יהל אור ע' תלט ושם מצייין גם לעיין בתו"א פי' יתרו וביאורו ע"פ זכור ושמור בדבור אחד, ולביאוה"ז מאדה"א פי' בשלח על התוספתא ד"ג ע"א תלת רוחין דכלילן בתלת. מאדה"ז על מארז"ל ע' שכג. וראה לעיל פי' שמיני יט, ב. סה"מ תרל"ה ח"ב ע' תב ובמ"מ לשם.

75 ז"א בעתיקא קדישא תלייא ואחיד

האידרא זוטא: אבא ואמא "כלולים במזלא, ועליו הם תלויים ואליהם קשורים; ז"א תלוי וקשור באטיקא קדישא".

Zohar, Idra Zuta 22:95-23:105 ספר הזהר, האדרא זוטא כ"ב:צ"ה-כ"ג:ק"ה

76 בדי"ה ענין האבות הן הן המרכבה

המאמר מצטט את האדרא זוטא: "אבא ואמא נפקו ממוחא סתימאה, וז"א אחיד ותליא בעתיקא", ומסביר שאף שהמדות נולדות ומתגלות מן השכל ומתאימות לו, הן נלקחות ממקום גבוה יותר.

הערת קה"ת

תו"א עג, א.

77 וימינו תחבקני

"שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני". החיבוק, המקיף, הוא חסד דאטיק המקיף את המדות.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב':ו'

שְׁמָאלוֹ תַּחַת לְרָאשִׁי וַיְמִינִי תַּחְבֶּקֶנִי:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ב, ו.

פסקה 13

78 רצועות שחורות הלמ"מ

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

שו"ע סי' לג, ס"ד.

79 רצועות שחורות הלמ"מ

"הלכה למשה מסיני היא שהרצועות יהיו שחורות מבחוץ". אדמו"ר הזקן מסביר שהשחור של הרצועות נובע מהנעלות של שורשן.

Shulchan Arukh, Orach Chayim 33:3 שולחן ערוך, אורח חיים ל"ג:ג

עור הרצועי צריך שיהיה מעור בהמה חיה ועוף הטהורים וצריך שיהיה מעובד לשמו רצועי בין מעור בין מקלף כשרות הלכה למשה מסיני שיהיו הרצועי שחורות מבחוץ אבל מצד פנים יעשה מאיזה צבע שירצה חוץ מאדום שמא יאמרו שמדם חטטיו נצבעו והאדימו:

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

80 בביאור ע"פ שחורה אני

הקטע ההוא בביאור על "שחורה אני" מסביר שהאותיות הן רק לבושים לאור אין סוף, שאין מחשבה יכולה להשיגו, ועל כך נאמר: "שם חושך סתריו". הוא מציג את רעיון השחור המסתיר את הנעלה ביותר, העומד גם ביסוד הדברים כאן.

הערת קה"ת

לעיל ד, ג.

81 שחורה אני ונאווה

"שחורה אני ונאווה". פסוק זה פותח את הביאור בלקוטי תורה על השורשים השחורים והלבנים של המצוות, וההערה המוסגרת כאן מתייחסת אליו.

Song of Songs 1:5 שיר השירים א':ה'

שְׁחֹרָה אֲנִי וְנָאוּהָ בָנוֹת יְרוּשָׁלַם כְּאֶהְלֵי קֹדֶר כִּירְעוֹת שְׁלֹמֹה:

I am black, but comely, O ye daughters of Jerusalem, As the tents of Kedar, As the curtains of Solomon

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

82 קווצותי תלתלים שחורות כעורב

"קווצותי תלתלים, שחורות כעורב". בביאור על "שחורה אני", הקווצות השחורות הללו הן מקור הלא־תעשה.

Song of Songs 5:11 שיר השירים ה':יא

רִאשׁוֹ כֶּתֶם פִּי קוֹצוֹתַי תְּלַתְלִים שְׁחֹרוֹת כְּעוֹרֵב:

His head is as the most fine gold, His locks are curled, And black as a raven

פירושו לשתי החותמות.

Zohar, Bamidbar 7:65-8:73 ספר זוהר, במדבר ז':ס"ה-ח':ע"ג

Then corresponding to these, man, in entering Synagogue, first cleanses himself by the [recital of the regulations concerning the] sacrifices; then he accepts upon himself the Heavenly Yoke by the recital of the hymns of King David. Then comes the prayer said sitting, which corresponds to the arm-phylactery, followed by the prayer said standing, which corresponds to the head-phylactery. So prayer is ,made up of both action and speech

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

88 וישב ה' מלך לעולם

"הוי ישב למבול, והוי יושב מלך לעולם". הישיבה קשורה למלכות, היורדת לעולמות התחתונים.

Psalms 29:10 תהילים כ"ט:

ה' לַמְּבּוּל יֹשֵׁב וְיֹשֵׁב ה' מֶלֶךְ לְעוֹלָם:

The L-RD sat enthroned at the flood; Yea, the L-RD sitteth as King for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

89 מי כהוי אלקינו המגביהי לשבת

"מי כהוי אלקינו, המגביהי לשבת". פסוק זה פותח אחד המאמרים המצוטטים בנושא הישיבה.

Psalms 113:5 תהילים קי"ג:

מי כְּהוֹי אֱלֹהֵינוּ הַמִּגְבִּיִּהי לְשַׁבָּת:

Who is like unto the L-RD our G-d, That is enthroned on ,high

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

90 ואהיה אצלו אמן

"ואהיה אצלו אמן". פסוק זה פותח מאמר נוסף המצוטט כאן.

Proverbs 8:30 משלי ח':

וְאָהֵיָה אֶצְלוֹ אָמוֹן וְאָהֵיָה שְׁעִשׂוּעִים יוֹם יוֹם מִשְׁחָקָת לִפְנֵי בְּכָל־עֵת:

Then I was by Him, as a nursling; And I was daily all delight, ,Playing always before Him

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

91 ממושבותיכם תביאו

"ממושבותיכם תביאו לחם תנופה שתיים". המאמר המצוטט מסביר זאת בהקשר של ישיבה (מושב).

Leviticus 23:17 ויקרא כ"ג:

מְמוֹשְׁבֹתֵיכֶם תְּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתֵּים שְׁנֵי עֶשְׂרֹנִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חֶמֶץ תֹּאפִינָה בַּכּוּרִים לֶחֶם

Ye shall bring out of your dwellings two wave-loaves of two tenth parts of an ephah; they shall be of fine flour, they shall .be baked with leaven, for first-fruits unto the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

92 ובכל מאדך

"ואהבת את הוי' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". אהבת קריאת שמע, העולה מלמטה, היא החותם המורם מלמטה.

Deuteronomy 6:5 דברים ו':

וְאָהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ:

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

83 שער רישׁי כעמר נקא

"ושער ראשו כעמר נקי" — נאמר על עתיק יומין. הקבלה מייחסת זאת לשערות הלבנות של אריך אנפין, מקור מצוות העשה.

Daniel 7:9 דניאל ז':ט'

חָזָה הָיִיתִי עַד דִּי כְרִסְוֹן רָמִיו וְעֵתִיק יוֹמִיו יָתֵב לְבוּשָׁה כְּתֹלָג חָזָר וּשְׁעָר רִאשָׁה כְּעֶמֶר נִקָּא כְּרִסְיָה שְׁבָכִין דִּי־נֹר גְּלִילוּהִי נֹר דְּלָק:

I beheld Till thrones were placed, And one that was ancient of days did sit: His raiment was as white snow, And the hair of his head like pure wool; His throne was fiery flames, and .the wheels thereof burning fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דניאל ז, ט.

84 שוש אשיש

"שוש אשיש בהוי". פסוק זה פותח אחד הביאורים שאדמו"ר הזקן מצטט כתמיכה לקריאתו.

Isaiah 61:10 ישעיהו ס"א:

שוש אָשִׁישׁ בְּהִי תִגַּל נִפְשִׁי בְּאֱלֹהֵי כִי הִלְבִּישָׁנִי בְּגָדֵי־יֵשַׁע מְעִיל צְדָקָה יַעֲטֵנִי כֹהֵן וְכֹהֵן פָּאָר וְכַפְלֵה תַעֲדָה כְּלִיָּה:

I will greatly rejoice in the L-RD, My soul shall be joyful in my G-d; For He hath clothed me with the garments of salvation, He hath covered me with the robe of victory, As a bridegroom putteth on a priestly diadem, And as a bride adorneth .herself with her jewels

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

85 כי כארץ תוציא צמחה

"כי כארץ תוציא צמחה". פסוק זה פותח ביאור נוסף המצוטט כאן, על שלושה עשרה מידות הרחמים.

Isaiah 61:11 ישעיהו ס"א:

כִּי כְּאֶרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וּכְגֶנֶז וְרוֹעִיָּה תַצְמִיחַ כֹּן אֲדֹנֵי ה' יַצְמִיחַ צְדָקָה וּתְהִלָּה נִגְדַּל כְּלִי־הַגּוֹיִם:

For as the earth bringeth forth her growth, And as the garden causeth the things that are sown in it to spring forth; So the L-rd GOD will cause victory and glory To spring forth .before all the nations

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

86 תורה צוה

"תורה צוה לנו משה, מורשה קהלת יעקב". פסוק זה פותח מאמר נוסף המצוטט כתמיכה לקריאה זו.

Deuteronomy 33:4 דברים ל"ג:

תוֹרָה צִוְּהוּ־לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב:

Moses commanded us a law, An inheritance of the congregation of Jacob

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 14

87 צלותא דמיושב לקבל תפלה של יד

הזוהר: "אחר כך תפילה מיושב, כנגד תפילין של יד; אחר כך תפילה מעומד, כנגד תפילין של ראש; וזה כמו זה". אדמו"ר הזקן מבסס על כך את

של יד; החיבוק של יד ימין הוא תפילין של ראש.

Song of Songs 2:6 שיר השירים ב:ו

שְׁמָאלוֹ תַּחַת לְרָאשִׁי וְיָמִינוֹ תַּחֲבֹקְנִי:

Let his left hand be under my head, And his right hand embrace me

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

97 יהודה אתה יודוך

"יהודה, אתה יודוך אחיך". פסוק זה פותח את המאמר בתורה אור על פרשת ויחי, המוזכר כאן, וקושר בין יהודה לבין הודאה וביטול.

Genesis 49:8 בראשית מ"ט:ח

יְהוּדָה אֶתְּהָ יוֹדוּךָ אַחִיךָ יָדְךָ בְּעַרְףְּ אֹיְבֶיךָ יִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ בְּנֵי אֲבִיךָ:

Judah, thee shall thy brethren praise; Thy hand shall be on the neck of thine enemies; Thy father's sons shall bow down before thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

98 השמים כסאי

"השמים כסאי והארץ הדום רגלי, אי זה בית אשר תבנו לי?". החותם השקוע דומה לכיסא; החותם הבולט הוא האור המקיף, שביטוי אינו יכול להכיל.

Isaiah 66:1 ישעיהו ס"ו:א

כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסֵּאִי וְהָאָרֶץ הֶדְם רַגְלִי אֵיזֶה בַּיִת אֲשֶׁר תִּבְנוּ לִי וְאֵיזֶה מְקוֹם מְנוּחָתִי:

Thus saith the L-RD: The heaven is My throne, and the earth is My footstool; where is the house that ye may build unto Me? And where is the place that may be My resting-place

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

99 ואל זה אביט

"ואל זה אביט, אל עני ונכה רוח". האור המקיף נמשך אל מי שמבטל את עצמו.

Isaiah 66:2 ישעיהו ס"ו:ב

וְאֶת־כָּל־אֵלֶּה יָדִי עָשָׂתָה וַיְהִי כָל־אֵלֶּה נֶאֱמַרְתִּי וְאֶל־זֶה אֲבִיט אֶל־עֲנִי וּנְכַח־רוּחַ וְחֶרֶד עַל־דְּבָרִי:

For all these things hath My hand made, and so all these things came to be, saith the L-RD; but on this man will I look, even on him that is poor and of a contrite spirit, and trembleth at My word

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

93 תשעה בראש

המשנה מונה את רמ"ח איברי האדם, ובהם "תשעה בראש". אדמו"ר הזקן משתמש בכך ביחס לרמ"ח תיבות קריאת שמע, הבונות את ה"איברים" של ז"א.

Mishnah Oholot 1:8 משנה אהלות א:ח

... וְאַרְבַּעַת בְּתַרְי. מֵאָה וְאַחַד מְזָה וּמֵאָה וְאַחַד מְזָה. וְשִׁמְנָה עֶשְׂרֵה חֲלִיזוֹת בְּשִׁדְרָה, תִּשְׁעָה בְּרָאשׁ, שְׁמֹנֶה בְּצִוָּאר, שֵׁשָׁה בְּמַפְתָּח שֶׁל לֵב, וְחֲמִשָּׁה בְּנִקְבֵי. כָּל אֶחָד וְאַחַד מִטְּמֵא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא וּבְאֵהָל. אֵימָתִי, בְּזִמְזִי שֶׁשׁ עֲלִיהֶן בֶּשֶׁר כְּרָאוּי. אֲבָל אִם אִין עֲלִיהֶן בֶּשֶׁר כְּרָאוּי, מִטְּמֵאִין בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא, וְאִין מִטְּמֵאִין בְּאֵהָל:

There are two hundred and forty-eight limbs in a human body: Thirty in the foot, six for every toe, Ten in the ankle, Two in the shin, Five in the knee, One in the thigh, Three in the hip, Eleven ribs, Thirty in the hand, [that is] six to every finger, Two in the fore-arm, Two in the elbow, One in the upper arm and Four in the shoulder, [For a total of] one hundred and one on the one side [of the body] and one hundred ... and one on

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

94 והיה לך לאות

"והיה לך לאות על ידך". פסוק תפילין של יד, המתפרש כאן כאור הנסתר בתוך הכלים.

Exodus 13:9 שמות י"ג:ט

וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל־יָדְךָ וּלְזִכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּזְכֹּר תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ כִּי בָרָךְ תִּזְכָּר הוֹצֵאתָ ה' מִמִּצְרָיִם:

And it shall be for a sign unto thee upon thy hand, and for a memorial between thine eyes, that the law of the L-RD may be in thy mouth; for with a strong hand hath the L-RD brought thee out of Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

95 והיה לך לאות ולא לאחרים לאות

רבי אליעזר לומד מן הפסוק "והיה לך לאות" שתפילין של יד מונחות על הזרוע העליונה: "לך לאות, ולא לאחרים לאות". אדמו"ר הזקן מפרש זאת כאור המוסתר בתוך כלים.

Menachot 37b:3-4 מנחות ל"ז ב:ג-ד

רבי אליעזר אומר אינו צריך הרי הוא אומר (שמות יג, ט) והיה לך לאות לך לאות ולא לאחרים לאות ר' יצחק אומר אינו צריך הרי הוא אומר (דברים יא, יח) ושמתם את דברי אלה על לבבכם וקשרתם שתהא שימה כנגד הלב ר' חייא ורב אחא בריה דרב אויא מכויין ומנח ליה להדי לבייה רב אשי הוה יתיב קמיה דאמימר הוה ציריא בדיה וקא מתחזיין תפילין אמר ליה לא סבר לה מר לך לאות ולא לאחרים לאות אמר ליה במקום לך לאות איתמר

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

96 שמאלו תחת לראשי

"שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני". יד שמאל היא קריאת שמע ותפילין

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Midrash Tanchuma -- Torat Emet (Public Domain); Townsend 1989 translation of Midrash Tanhuma, S. Buber Recension, edited and supplemented by R. Francis Nataf (CC-BY); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Sefer Etz Chaim (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Pri Etz Chaim (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/) (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/37/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/shir-hashirim/37/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק